

Historisch overzicht van de bebouwing aan de noordkant van de J.J. Allanstraat te Westzaan

J.J. Allanstraat 345 tot en met J.J. Allanstraat 471

Inhoud

INLEIDING.....	3
1. J.J. ALLANSTRAAT 345 t/m 367.....	4
2. J.J. ALLANSTRAAT 369-371-373	6
3. J.J. ALLANSTRAAT 375-379	7
4. J.J. ALLANSTRAAT 381-383 (en een woning ten westen daarvan).....	9
5. J.J. ALLANSTRAAT 385-397	12
6. J.J. ALLANSTRAAT 399-417	14
7. J.J. ALLANSTRAAT 421-423	17
8. J.J. ALLANSTRAAT 427	21
10. J.J. ALLANSTRAAT 433-435, 441, 445 en 447.....	25
11. J.J. ALLANSTRAAT 451, 455-457 en 459-461	30
12. J.J. ALLANSTRAAT 463, 465, 647, 469 en 471.....	33

Foto voorzijde achtergrond: Kaart van de Zaanstreek omstreeks 1500. © Collectie GAZ, fotonummer 91.005132.

Foto voorzijde rechtsboven: De J.J. Allanstraat met van links naar rechts de nummers 407 tot en met 427 omstreeks 1950. © Collectie GAZ, fotonummer 22.01006.

Foto voorzijde linksonder: Dezelfde plaats een kleine eeuw later, in 2014.

Indien geen © vermeld: foto's Jan van der Male

GAZ: GAZ / ORA: Oud rechterlijk archief / ONA: Oud Notarieel Archief

INLEIDING

Al omstreeks 960 na Christus komt de naam van het dorp Westzaan in de archieven voor als Westsaghem, Wesagnem en Westzegnem. Vermoedelijk kwamen rond die tijd ook de eerste bewoners in deze streek, hoewel andere onderzoekers ook wel beweren dat de eerste bewonerssporen uit circa de 12^e eeuw dateren. Sommigen zeggen dat het dorp voordien aan de Zaan heeft gelegen maar in circa 1155 totaal was verwoest, waarna het op zijn oorspronkelijke plaats werd herbouwd. Vanaf de 13^e eeuw werd Westzaan samen met Krommenie en Krommeniedijk bevorderd tot de Heerlijkheid van Zanden als onderdeel van het Graafschap Holland, vanaf 1397 werd Westzaan moederdorp van de Banne van Westzaan. Het dorp werd daarmee het bestuurlijk centrum aan de westzijde van de Zaan en ressorteerde onder de baljuw van Beverwijk.

Er verrezen huizen langs de “Regel”, het pad vanaf de zeedijk langs het IJ naar het buurschap rondom de kerk en verder richting Krommenie. Iets voor de Kerkbuurt ontstond in de 12^e tot en met 15^e eeuw gaandeweg het buurschap Krabbelbuurt, in schepentransportakten vanaf 1560 wordt de naam ook wel geschreven als “Crabbelbuijert”. De betekenis van deze naam is onduidelijk, Sol suggereert dat het verwijst naar “rooien”, bijvoorbeeld aardappels. De meest logische reden om dit gebied in de 12^e en 13^e eeuw te ontginnen zal inderdaad akkerbouw zijn geweest. En waar tegenwoordig rondom Westzaan alleen sprake van veeteelt is, was er in de 17^e eeuw nog akkerbouwland. De naam Krabbelbuurt bleef tot december 1938 gehandhaafd, daarna werd de straat omgedoopt in J.J. Allanstraat.¹

In de Tachtigjarige Oorlog werd in februari 1574 het grootste deel van Westzaan door de Spaanse troepen platgebrand. Aan het einde van de 16^e eeuw en aan het begin van de 17^e eeuw werd het dorp weer opgebouwd. In een ongekend snel tempo wist Westzaan zich na de ramp in te herstellen en ontstond in de 17^e eeuw juist een bloeiperiode. Dit werd veroorzaakt door in het bijzonder de komst van tientallen molens in het dorp. Tot in de 19^e eeuw de stoomkracht het van windkracht won, hebben zij voor een belangrijk deel het aanzien van de Zaanstreek bepaald.

Zo is ook de historie van de percelen J.J. Allanstraat 345 tot en met 471 met daarop diverse woonhuizen nauw verbonden met de geschiedenis van diverse molens.

Het eerste onderzoek vond plaats in 2014. Een geschiedenisoverzicht is nooit “af”. Van de meeste panden is de historie uitgezocht sinds omstreeks 1800. Wellicht wordt een en ander in de toekomst aangevuld met gegevens uit eerdere jaren.

Westzaan, maart 2017 (aangevuld, februari 2022)
Jan van der Male

¹ Sol, A (1989). Van Kluit tot Weel. 50 jaar J.J. Allanstraat), pagina 7-10.

1. J.J. ALLANSTRAAT 345 t/m 367

1.1. J.J. Allanstraat 345, 349, 351, 353 en 355

In 1834 kocht Dirk Pieterszn Peereboom het huis J.J. Allanstraat 345. Zijn zoon Pieter (1847-1929) woonde er later met zijn eerste vrouw Mietje Bes en daarna zijn tweede vrouw Grietje Kuijt.²

De laatste had achter zijn huis en ten noorden ervan diverse landerijen in bezit.

Pal ten noorden van het huis stond eveneens een oude woning tot in de 20^e eeuw. Dat was J.J.

Allanstraat 349. Op deze plek verrees in 1939 de vrijstaande huizen J.J. Allanstraat 353 en 355.

Daartussenin kwam in 1959 J.J. Allanstraat 351.

Vader Dirk en zoon Cees Havik begonnen in 1937 aan de J.J. Allanstraat 353 de wasserij "Klein maar rein". Deze werd in de jaren '50 en '60 en '90 diverse malen uitgebreid.

1.2. J.J. Allanstraat 357-359

Oorspronkelijk stond recht tegenover de cacaofabriek van de firma Grootes een 17^e-eeuws huis, zichtbaar op een schilderij uit de 19^e eeuw. Het was in 4 woningen verdeeld en had als adres tot 1886 gemeentenummer 219 t/m 219c, daarna Wijk E44 en E45 en laatstelijk wijk E35 en E36.

Vermoedelijk is dat de oude woning J.J. Allanstraat 357-359, in de 19^e eeuw eigendom van Simon Klaaszn Schoen en toen omschreven in de kadastrale gegevens als "huis en pakhuis" op perceel B433, van 1907 tot 1912 van Gerrit Janszn Krom en sindsdien van Willem Simonszn Schoen die het pand begin jaren '20 verving. Hij had hier een winkel en dreef een boerderij. Begin jaren '90 verrees de huidige woning in historische stijl, bewoond door de familie Thomas.

Ten zuiden hiervan was in de 20^e eeuw Houthandel Eijdenberg gevestigd.

20^e-eeuws schilderij van Willem Janssen naar een schilderij uit de 19^e eeuw, met zicht op de cacaofabriek van Grootes richting het zuiden. We zien het perceel dat in 1827 kadastraal nummer B825 had gekregen. Op de voorgrond de sloot die even ten zuiden van J.J. Allanstraat 308 liep. Rechts aan de westkant van de J.J. Allanstraat het voormalige J.J. Allanstraat 357-359. Daarachter nog zichtbaar J.J. Allanstraat 349 (in de 20^e eeuw gesloopt en hier verzezen J.J. Allanstraat 351 (1959), 353 en 355 (1939).

² Heermans, N.J. Zo vader, zo zoon. In: De Wessaner, januari 1985.

Links: op kadastraal perceel B826 de oude bakkerij van de familie De Wijn, sinds 1902 onderdeel uitmakend van het fabrieksterrein van de cacao-fabriek van de firma Grootes. Het ten zuiden daarvan staande huis op perceel B840 was in 1886 door de familie J. Magchaj-Zonderland herbouwd en werd in 1911 door het bedrijf aangekocht. Begin 20^e eeuw zou op het weiland tussen kadastraal perceel B425 en B434 (B427) de nieuwe bakkerij verrijzen.

Het huis op perceel B433 was in de 19^e eeuw van Simon Klaaszn Schoen, van 1907 tot 1912 van Gerrit Janszn Krom en sindsdien van Willem Simonszn Schoen die het pand begin jaren '20 verving. Begin jaren '90 verrees de huidige woning J.J. Allanstraat 357 in historische stijl, bewoond door de familie Thomas. Ten zuiden hiervan was Houthandel Eijdenberg gevestigd.

Op perceel B432 stond het huis J.J. Allanstraat 349, in de 20^e eeuw afgebroken. Hier verrees de woningen J.J. Allanstraat 351 (1959), 353 en 355 (1939).

Rechts: het huis J.J. Allanstraat 365-367 uit 1902, met nog een stenen voorgevel tot 1992.

Anno 2014 van links naar rechts J.J. Allanstraat 345, 349, 351, 353 en 355. Daarna volgt de werkplaats van Eijdenberg.

1.3. J.J. Allanstraat 365-367

Rechts daarvan, dus noordelijker, was het eeuwenlang onbebouwd, zoals ook op het schilderij te zien. In de 19^e eeuw was dit weiland (kadastraal perceel B427) eigendom van de familie Peereboom, laatstelijk van Pieter Dirkszn Peereboom (1847-1929) die op nummer 345 woonde.

Het weiland werd in 1902 in gedeelten verkocht. De 24-jarige Hendrik Abrahamszn de Wijn liet hier een huis met bakkerij bouwen met wijknummer E48b, later Wijk E40 en sinds 1939 J.J. Allanstraat 365-367. De derde generatie De Wijn kon maar korte tijd genieten van zijn nieuwe bakkerij; in 1904 overleed hij. De bakkerij werd voortgezet tot na de Tweede Wereldoorlog D. Havik het pand kocht. Het oorspronkelijke dubbele woon- en winkelhuis werd in 1992 door J. Harrewijnen samengevoegd tot één woning. De voorgevel werd nu volledig van hout. Een jaar later kwam er een garage naast.³

De eerste bakkerij van De Wijn aan de oostkant van de J.J. Allanstraat op de plek van nummer 296.

Vader Abraham en opa Hendrik Johanneszn de Wijn hadden voor Hendrik junior aan de overkant van de straat een bakkerij gehad (kadastraal perceel B827). Opa Hendrik had deze in 1845 gekocht van Jacob Does maar in 1902 had de firma Grootes dit pand gekocht ten behoeve van fabrieksuitbreiding. In 1903 kwam er een nieuwe machinekamer met stoomketel en in 1904 kwam er aan de zuidkant van het fabriekscomplex een groot gebouw voor het breken en branden van cacao.

³ Heermans, N.J. Twee vliegen in één klap. In: De Wessaner, januari 1995.

2. J.J. ALLANSTRAAT 369-371-373

In 1902 verrees de bakkerij J.J. Allanstraat 365-367. Rechts daarvan werd vier jaar later het rijtje woningen J.J. Allanstraat 367-371 gebouwd. De foto moet van voor 1925 dateren; in dat jaar brandde de fabriek er tegenover grotendeels af. © collectie GAZ, fotonummer 41.01049.

2.1. Familie Stolp in de 18^e eeuw

Halverwege de 18^e eeuw was de familie Stolp eigenaar van het perceel waarop J.J. Allanstraat 369-373 staat. In elk geval anno 1827 was het onbebouwd en dat zou de navolgende circa 80 jaar zo blijven.

2.2 De bouw van de huizen in 1906

In 1906 werd door de Vereniging Spaarbankstichting Westzaan een rijtje van drie huizen gebouwd: J.J. Allanstraat 369-371-373. Wethouder, waarnemend burgemeester, drukker en autobusdienstondernemer J.J. Allan (1862-1933), die zelf op J.J. Allanstraat 382 woonde, was bij deze stichting betrokken, ik denk als bestuurslid.⁴ Zijn drie elkaar in leeftijd opvolgende zoontjes Johannes Jacobus jr., Ferdinand Friedrich en Hendrik Jacob, respectievelijk zes, zeven en acht jaar oud, mochten de eerste steen leggen. Aannemer P. Wakker voerde de bouw uit. De adressen werden Wijk 50a t/m Wijk 50c, vanaf circa 1920 respectievelijk Wijk E42, Wijk E43 en Wijk E44.

3.3. Bewoners en eigendom van de familie Allan

Bewoners van het meest zuidelijke pand waren achtereenvolgens Jan Kuijper en Thomas Clermont, het middelste huis werd bewoond door Klaas Buijs, Ate Hoekstra, Jan de Groot, Pieter Dekker en Klaas Boet en het noordelijke huis werd door Gerrit Takkenberg, Petrus van Vaaten, Martinus Schaag, Willem Hoekstra, de weduwe van Pieter Peijs, Jacobus Johannes Schoenmaker, Wilhelmus Theodorus Zwagers en Cornelis Kools bewoond.

In 1920 werd de eerder genoemde Johannes Jacobus Allan sr. zelf eigenaar. Zijn vader A.J. Allan (1835-1905) was de bovenmeester van de Noorderschool en voorzanger en organist van de Grote Kerk A.J. Allan. J.J. Allan sr. bleef zelf op nummer 382 tegenover de Noordervermaning wonen en verhuurde de drie woningen tegenover de cacao fabriek. Zijn zoon J.J. Allan junior (1898-1934) betrok rond zijn huwelijk in 1925 het meest zuidelijke pand nadat Thomas Clermont naar Spanje was vertrokken. J.J. Allan en zijn vrouw Anna Booij kregen een zoon en twee dochters. In 1925 liet J.J. Allan senior het middelste pand met een tweede dakkapel (aan de achterzijde) uitbreiden.

Allan senior overleed in 1933 te Driehuis (gemeente Velsen) waar hij toen woonde (veel rijke Zaankanters woonden in die tijd in de duinstreek, bijvoorbeeld ook de familie Rote). Zijn vrouw M.C. Allan-Dreckmeier bleef tot 1941 eigenaresse. In 1939 werd de Krabbelduurt hernoemd naar haar man in de J.J. Allanstraat.

Datzelfde jaar 1939 werd het zuidelijkste van de drie huizen door J.J. Allan junior uitgebreid met een aanbouw.

3.4. De laatste gezamenlijke eigenaars

Vanaf 1941 was sigarenfabrikant Matthijs Neuberg uit Amsterdam de eigenaar, vanaf 1952 aannemer Jan Aart Versteeg (die zelf op nummer 109 woonde) en zijn vrouw tot 1959. Daarna werden de huizen gesplitst verkocht. De middelste woning nummer 371 werd enkele jaren later verkocht aan de familie H. van Hartingsveldt-Stolk, die er na ruim een halve eeuw nog steeds woont.

J.J. Allanstraat 369-371 in maart 2017.

⁴ Zijn naam komt niet voor in bewaard gebleven archiefstukken, hij was anno 1906 in elk geval geen voorzitter of secretaris. De Vereniging Spaarbankstichting Westzaan fuseerde datzelfde jaar in september met de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, departement Westzaan tot de Vereniging Het plaatselijke Nut te Westzaan. GAZ, PA-0107.

3. J.J. ALLANSTRAAT 375-379

Het 17^e-eeuwse pand J.J. Allanstraat 375-379 in de jaren '30 van de 20^e eeuw. Let op de vervallen staat waarin het op dat moment verkeert. Rechts is nog juist het in 1897 gebouwde (inmiddels weer verdwenen) pand J.J. Allanstraat 383 zichtbaar.
© Collectie GAZ, fotonummer 21.14844.

Dezelfde plaats in 2014 met rechts het in 1988 gebouwde J.J. Allanstraat 383 en vervolgens de panden J.J. Allanstraat 385-387 (gebouwd in 1907) en J.J. Allanstraat 397 (gebouwd in 1908).

3.1. De eerste helft van de 18^e eeuw

Reeds in 1690 stond op deze plek al een huis, eigendom van de familie Van der Leijn. Cornelis Tijsszn van der Lijn was geboren in 1650 en in 1682 getrouwd met Antje Cornelisdr, na haar overlijden in 1695 hertrouwde hij met de weduwe Hilgond Jansdr en daarna in 1720 met de ongeveer 55-jarige weduwe Sijtje (of Zijtje) Jacobsdr. In die tijd was het

verpondingsnummer van het huis 362, rond 1730 werd dat 295. Van der Leijn bezat tevens van 1719 tot 1729 het huis J.J. Allanstraat 314 (zie hoofdstuk 2). In 1733 overleed Cornelis van der Lijn. Zijn laatste vrouw Sijtje verkocht het pand op 26 april 1742 voor f737:10:- aan Goossen Peereboom. Zij mocht tot haar overlijden gratis in het huis blijven wonen, met vrije toegang tot de regenbak, “*t gemakhuijs*”, het turfhok in de verfschuur, “*tot het watergat aan 't noorden*” en mede gebruik van het noorderkamertje, de zolder en de kelder.⁵ De familie Peereboom liet het pand in 1746 grondig verbouwen, getuige dit jaartal op een balk.⁶ Het pand had overigens in die tijd als verpondingsnummer (het nummer waarmee het werd geregistreerd in de verpondingsboeken met daarin gegevens over de belasting op onroerende goederen) 347, daarvoor was verpondingsnummer 295 en rond 1720 was het verpondingsnummer 362. Rond 1750 werd Gerrit Bruin eigenaar, in 1752 Claes Prince die het pand op 2 februari 1753 reeds doorverkocht voor f425,- aan Jacob Kruijt

3.2. Familie Kruijt en Jongewaard

Kruijt was kort tevoren eigenaar geworden van het tegenovergelegen huis op de plek van het huidige J.J. Allanstraat 308 en 312 en de daarachter gelegen molen “Het Huis Assumburg” (zie hoofdstuk 1). Na verkoop door de erfgenamen Kruijt in 1788, werd het pand bewoond door schout Simon Jongewaard Junior (1757-1834), die in 1786 het nieuwe en huidige rechthuis in gebruik nam.

3.3. Achtereenvolgens kruidenierswinkel, dumpstore, groente- en fruithandel en bloembinderij

In de vroege 19^e eeuw kreeg het pand gemeentenummer 258.

⁵ Heermans, N.J., schrift XXXIII, p2697-2702.

⁶ De Zaanlander van 10 oktober 1952 noemt als bouwjaar 1702 of 1703, “voor de toenmalige schout Jongewaard”.

De in 1952 ontdekte wandschildering. © De Zaanlander, 10 oktober 1952.

Daarna woonde hier vanaf 1819 Simon Grootes, vervolgens Jan Tip (zoon van Cornelis Relk Tip) die er in 1827 een kruidenierswinkel begon. Zij hadden als huishoudster of dienstbode Eefje Hottentot uit Oostzaan in dienst.

Vervolgens was Arie van Essen eigenaar en daarna werd de winkel voortgezet door diens schoonzoon Jan Vander.

In 1895 werd Arie van 't Kaar eigenaar, opgevolgd door zijn zoon Gerrit (1911-1977), gehuwd met Clara Agatha Tanger (1911-1982). Het wijcknummer was tot 1939 Wijk E53. Gerrit zette de kruidenierszaak van zijn vader eerst voort maar maakte er later een kruidenierswinkelmuseum van.

Bij het aanbrengen van nieuw behang begin oktober 1952 ontdekte hij een muurschildering

op linnen van ongeveer 1,4 bij 2 meter. Tot circa 1920 was de gehele huiskamer van dergelijke schilderijen voorzien. In de Zaanlander van 10 oktober 1952 werd de vondst gemeld maar tevens gerelativeerd, gezien het feit dat dergelijke schilderijen nog regelmatig aanwezig waren en omdat dit behang beschadigd was, was de vondst niet heel waardevol... Men zou er vandaag de dag heel anders over denken...

Na het overlijden van Gerrit van het Kaar is de hele museumwinkelinventaris geschonken aan het Openluchtmuseum in Arnhem. Er kwam een dumpstore in het huis, later een groentehandel. Begin jaren '90 woonden hier Ton en Tineke Heermans, zij runden groente- en fruithandel Goofy.

In 1991 werd het pand geheel opnieuw opgebouwd. Sinds 1998 is in het voorste deel van de woning (nummer 377) Bloembinderij Provence gevestigd, in het achterste deel (379) woonde de familie J.A. Heermans.⁷ Een grote renovatie volgde in 2015.

⁷ Heermans, N.J. Een Kapitaal Woon- en Winkelhuis, in De Wessaner, november 1991.

4. J.J. ALLANSTRAAT 381-383 (en een woning ten westen daarvan)

4.1. Eigendom van de familie Knapert in de 18^e eeuw

Noordelijk van het 17^e-e of 18^e-eeuwse houten woonhuis J.J. Allanstraat 375-379 stond vroeger eveneens een oud huis, op de plek van het latere J.J. Allanstraat 381 en 383.

Reeds in 1726 was het blijkens de verpondingsregisters (toen verpondingsnummer 296) eigendom van Claas Janszn Knapert.⁸

4.2. Een huis aan de westkant tot begin 19^e eeuw

Westelijk van dit pand stond landinwaarts nog een woning. Dat was tot 1769 eigendom van Adriaan Tuijn. Het werd in 1769 eigendom van zijn dochter Trijntje en schoonzoon Cornelis Zonderland (ca. 1735-1808). Aan de zuidkant daarvan lag toen land van Cornelis Schots, aan de noordzijde van Pieter Paauw.

In 1791 breidde Zonderland zijn land ten westen van de woning uit met grond van Dirk Kuijper.

Op 17 december 1808 overleed Cornelis Zonderland op 73-jarige leeftijd. Zijn vrouw overleed naar alle waarschijnlijkheid in 1813.

Vermoedelijk is het pand kort nadien door de kinderen verkocht. Niet ondenkbaar is dat een verkoop door zoon Cornelis Zonderland in 1815 van twee "*ledige erven*" aan de westkant van de weg (helaas staat er geen verdere specificering) en het land "*de Huiskamp*" hier betrekking op heeft.

Naar alle waarschijnlijkheid is het huis in elk geval reeds voor 1827 gesloopt, omdat het kadastraal minuutplan van dat jaar het pand van Cornelis Hendrikszn Zonderland en Trijntje Adriaensdr Tuijn niet meer laat zien.

4.3. Eigendom van de familie Crock en daarna Avis en verhuur in twee gedeelten.

Terug naar het huis aan de weg. Blijkens het kadastraal minuutplan van 1827 had het huis aan de linkerzijde (zuidkant) een uitbouw. Het is na de familie Zonderland op zeker moment (voor 1832) aangekocht door Dirk Crok. Het arbeidersgezin woonde hier zelf.

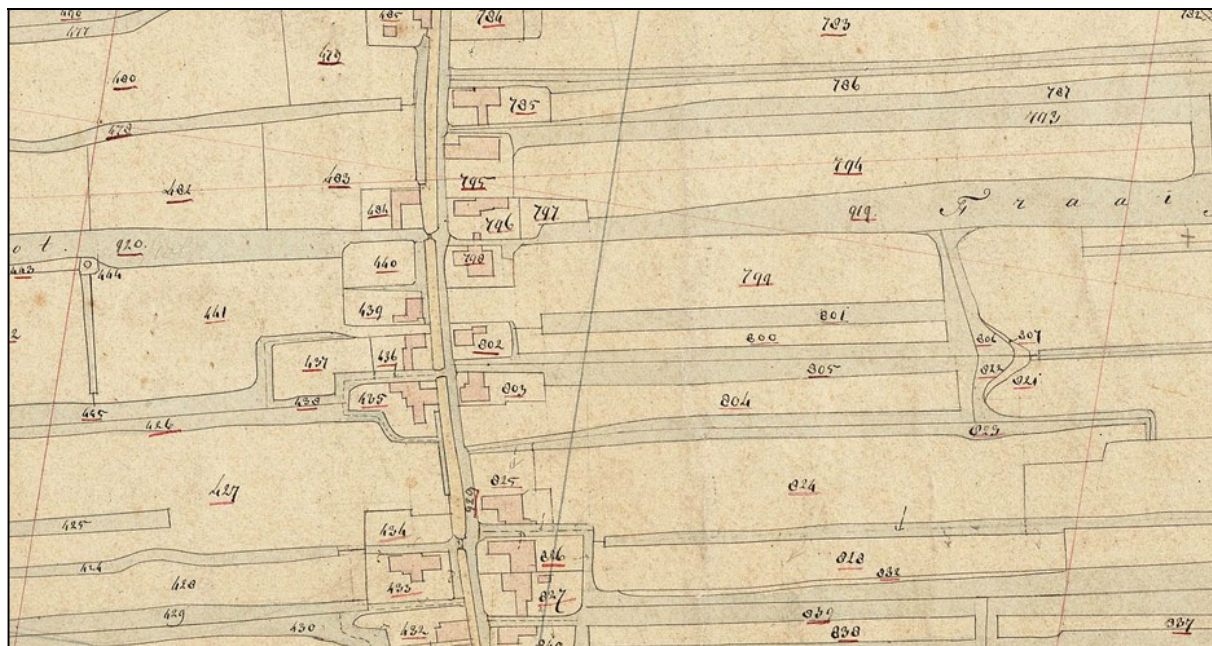
In 1844 werd het perceel, toen kadastraal bekend als B436, na een publieke verkoop eigendom van de broers Jacob Corneliszn Avis (1812-1868) en Cornelis Corneliszn Avis (1804-1863). De eerste woonde op Kerkbuurt 13. De laatstgenoemde bezat in die tijd, samen met zijn vrouw Johanna Stolp, ook de noordelijk daarvan gelegen percelen, inclusief een luthof die aan de zuidkant werd begrenst door de Stolpsloot en aan de noordkant door de huidige boerderij J.J. Allanstraat 423. Die percelen aan de Stolpsloot waren eerst van Cornelis' schoonvader Dirk Stolp geweest (zie hoofdstuk 12). Jacob en zijn vrouw Antje de Jong woonden aan de Kerkbuurt. Zij schonk op wens van haar man na zijn overlijden deze woning aan de gemeente die daarop de Noorderschool met onderwijzerswoning bouwde. Zij verhuisde naar de Nieuwe Gracht in Haarlem, waar anno 1951 de Bisschop van Haarlem woonde. Daarnaast bezat Jacob het Buiten "Wijcker-oog", aan de weg Haarlem-Schoten-Beverwijk, in de duinen van "Holland op z'n Smalst", waar later IJmuiden zou verrijzen.

Jacob en Cornelis waren zonen van Cornelis Corneliszn Avis (1774-1839), een stijfselfabrikant uit Oostzaan die sinds 1824 de Firma der Sociëteit van de Blauwselfabriek en Negotie (aan de J.J. Allanstraat 266) te Westzaan had overgenomen. Zijn zonen zetten in 1836 de zaak voort. Cornelis deed met name de binnenlandse handelscontacten, Jacob de buitenlandse. Daarnaast waren ze op tal van andere terreinen actief, zoals voor de aanleg van de Zaanlandsche Communicatieweg (1848-1849), een betere weg van Zaandijk via Westzaan en Assendelft naar Beverwijk en door het dorp naar de Overtoom, een vereniging voor straatverlichting langs de dorpsstraat met haar wegsloot, een straat door de Wijde Wormer, een overzetveer te Zaandijk. Ze zitten verder in een interlocale commissie voor de vergroting van de doorgraving van de Kogerpolder (niet doorgegaan doro de oprichting van de Amsterdamse Kanaalmaatschappij die het Noordzeekanaal realiseerde). Jacob was buitenvader van het dorpsweeshuis, ondercommandant van spuit 2. De broers realiseerden ook een stoombootdienst vanaf Westzaan naar Alkmaar en later noordelijker.⁹

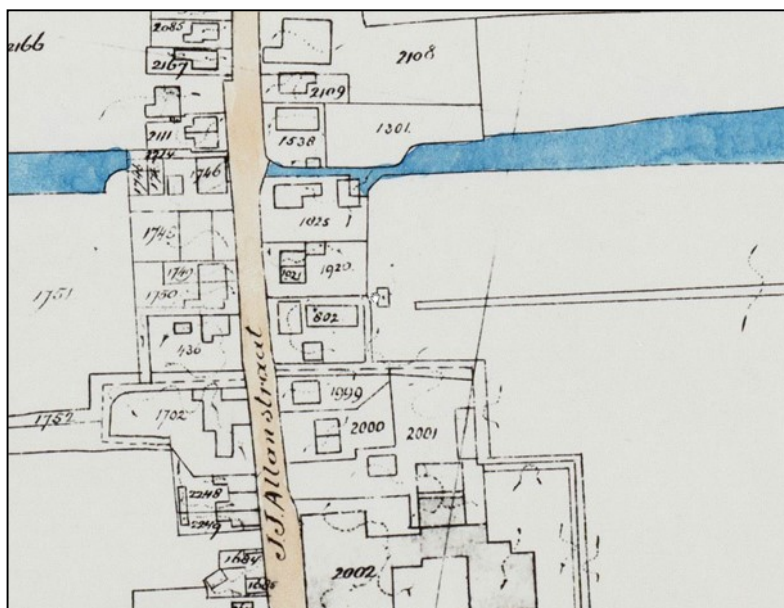
De broers Avis verhuurden het pand (genummerd als 259) in twee gedeelten aan het gezin van Cornelis Gerritszn Vander en aan van Jan en Maatje Kaat-Maij en hun dochter. Rond 1855 (toen

⁸ Mogelijk dezelfde als Claas Janszn Knapert die van de nazaten van Gaaf Maartenszn Boer rond 1726 het huis bij molen "De Sint Pieter" kocht (ten oosten van J.J. Allanstraat 322 of op de plek van J.J. Allanstraat 316). Dat pand verdween rond 1750 uit de verpondingsregisters en is dus toen vermoedelijk gesloopt.

⁹ In 1905 werd er een naamloze vennootschap gemaakt onder de naam NV Sociëteit der Blauwselfabriek v/h C. & W.N. Avis. In 1916 kwam er een stenen gebouw. In 1917 werd de naam gewijzigd in NV Verffabrieken Avis. De fabriek sloot in 1966. De fabriek werd eind 20^e eeuw afgebroken. Zie ook: Jantzen, H.W., Twee honderd vijftig jaren blauwsel: een en ander uit de geschiedenis van de nv Verffabrieken AVIS Westzaan, 1951.

Het kadastraal minuutplan van 1827. Op perceel B436 J.J. Allanstraat 481-483, het huis op het perceel B439 werd in 1907 gesloopt en vervangen door het huidige dubbele woonhuis J.J. Allanstraat 483-485. Op het weiland B440 verrezen de woonhuizen J.J. Allanstraat 487-491 en J.J. Allanstraat 493-497.

Het kadastraal Minuutplan van 1902. Op kadastraal perceel B436 J.J. Allanstraat 481-483, op de percelen B1750 en 1749 het dubbele woonhuis J.J. Allanstraat 385-387, op perceel B1748 verrees het dubbele woonhuis J.J. Allanstraat 389-391 en op de percelen B1744 -1746 werden J.J. Allanstraat 393-397 gebouwd.

gemeentennummer 224 en 224a) kwam na het gezin Vander achtereenvolgens de gezinnen van Gerrit Kaaijk en Gerrit Dannijns. Na de familie Kaat-Maij kwam aan die zijde Frederik Engel met zijn vrouw Trijntje van het Kaar wonen en daarna Jan Dekker en Trijntje Havik. Die laatsten woonden

voordien iets noordelijk op de plek van J.J. Allanstraat 385.

In 1859 werd Jacob enige eigenaar, na zijn overlijden in 1868 werd in 1871 het huis opnieuw geveild.

4.4. Nieuwe huizen in 1897 (nummer 383), 1957 (381) en 1988 (383)

Nu werd Hendrik Frederikszen Engel de eigenaar, vermoedelijk de zoon van een van de huurders. In 1897 werd het in tweeën gesplitste pand (toen Wijk E55 en E56) gesloopt en verrees er een nieuwe woning (later Wijk E50), die in 1924 eigendom werd van Hendrik Jacobszn Tanger (1889-1974). Groenteboer Tanger woonde eerst met zijn broer Jacob op J.J. Allanstraat 344. Hendrik woonde met zijn gezin aan de zuidkant, Jacob en zijn gezin aan de noordkant. De timmermanswerkschuur werd als slaapkamer gebruikt. Broer Jacob overleed op jonge leeftijd waarna de weduwe Lotje Tanger verhuisde naar de Kerkbuurt om daar een textielwinkel te beginnen, Hendrik verhuisde in 1924 iets zuidwaarts aan de overzijde van de straat, naar het ruim een kwart eeuw oude J.J. Allanstraat nummer 381.

Groenteman Tanger breidde de woning in 1928 aan de rechterzijde uit met een winkeltje. Het zuidelijk deel van het perceel waarop het huis met groentewinkel stond, werd na verkoop in 1957 bebouwd met het huidige J.J. Allanstraat 381. Hendriks zoon Jaap, getrouwd met Maartje Oudkerk, werd na Hendriks overlijden in 1962 eigenaar. Zij zullen het laat 19^e-eeuwse pand hebben verhuurd want ze woonden zelf sinds de jaren '50 op J.J. Allanstraat 105. In 1981 volgde verkoop en in 1988 ging het tegen de vlakte ten behoeve van de tegenwoordige bungalow J.J. Allanstraat 383.

J.J. Allanstraat 383, gebouwd in 1897, omstreeks 1979. © Collectie GAZ, fotonummer 21.14850.

J.J. Allanstraat 375-377-379, 381, 383 en uiterst rechts nummer 387, vanuit het voormalige pand J.J. Allanstraat 322 in januari 2011.

5. J.J. ALLANSTRAAT 385-397

5.1. J.J. Allanstraat 385-387 en stal (in de 18^e en 19^e eeuw)

Op de plek van de huidige woning J.J. Allanstraat 385-387 stond een oud pand dat minimaal uit de 18^e eeuw dateerde. Tot circa 1781 was het eigendom van de weduwe van Cornelis Maij. Het had als verpondingsnummer 235/276.

Na haar kwam Jacob Cornelisz Duijfes (1758-1836), in 1781 getrouwd met Lijsbeth Thijsdr Knap (1757-1816). Vermoedelijk stond er in die tijd nóg een huis hiernaast, want op 21 januari 1794 werd een *“huis, erf, stal en hooiberg”* aan de westkant van de Krabbelbuurt geveild, belend ten zuiden Jacob Duijfes (het eerstgenoemde huis) en ten noorden Pieter Koekebakker (J.J. Allanstraat 399).

Na het overlijden van Duijfes en zijn vrouw werd koopman Klaas de Jong eigenaar van het huis. Het had toen sinds kort een kadastrale aanduiding: B439. Het systeem van verponding was inmiddels afgeschaft en de adressering was gemeentenummer 262.

De Jong verhuurde het huis aan Jan Lammertszn Dekker en Antje Kelder met hun gezin.

Arbeider Huig Brugman was de volgende eigenaar die het in 1840 verkocht aan Cornelis Cornelisz Avis, die ook (mede-)eigenaar was van het zuidelijk gelegen huis op de plek van J.J. Allanstraat 383 én van de percelen ten noorden van de Stolpsloot waar hij zelf woonde en waarbij hij een zogenoemde luthof liet aanleggen (zie hoofdstuk 12). Avis liet het pand, dat hij eveneens verhuurde, in 1850 verbouwen, waarbij noordelijk van de woning, waar eerder een bosje stond, een stal verrees. Avis verkocht huis en stal na 21 jaar, in 1861. Nu werd Gerbrand Janszn Dekker (1824-1879) van beide gebouwen eigenaar én bewoner. In diezelfde tijd werd het huisnummer 227. Koopman Dekker woonde voordien in een statige villa op de plek van het huidige appartementencomplex Zuideinde 105-115, in 1848-1849 door zijn vader Jan Gerbrandszn Dekker gebouwd. Deze gefortuneerde Westzaner verkocht zijn huis met stal in 1871. Korte tijd waren achtereenvolgens slager Johan Friedrich Barthel, boekdrukker Teunis de Jong en Klaas Gzn Kuijt eigenaar, evenals van de percelen ten noorden van de Stolpsloot (t.h.v. J.J. Allanstraat 399-417), waarover in hoofdstuk 12 meer.

5.2. J.J. Allanstraat 389-391 (herbouw van de stal in 1881)

De stal ten noorden van het oude huis werd in 1879 verkocht aan timmerman Gerrit Harwijn die de stal verbouwde tot woning en twee jaar later dit huis opnieuw opbouwde. Er werden twee woningen in gesitueerd, aangeduid als Wijk E61 (later E55) en Wijk E62 (later E56), het latere J.J. Allanstraat 389-391. Het oude huis ten zuiden ervan was inmiddels hernummerd van 227 in Wijk E60. In 1885 werd opnieuw J.F.Chr. Barthel van de beide woningen eigenaar en daarna zijn zoon Johan Frederik Barthel (evenals zijn vader slager) en diens vrouw Guurtje Cornelisdr de Lange, die de panden eind 19^e eeuw hebben verhuurd aan achtereenvolgens Gerrit en later Jan Harwijnen en Jan Brugman (Wijk E61) en Pieter Wezel (Wijk E62). Broer (en ook slager) en schoonzus Cornelis Poulus en Ermpje Barthel-Kuijt woonden aan de noordkant van de Stolpsloot (zie hoofdstuk 12).

5.3. J.J. Allanstraat 385-387 (herbouw 1907)

De familie Barthel-De Lange verkocht in 1907 het oude huis Wijk E60, de woningen uit 1881 Wijk E61 en Wijk E62 met het perceel tot aan de zuidkant van de Stolpsloot aan dorpsveldwachter Gerrit Bontekoe (1867-1954).¹⁰ Het oude pand werd gesloopt en Bontekoe liet door aannemer en timmerman Jan Buis (die zelf op J.J. Allanstraat 184 woonde) een nieuw dubbel woonhuis bouwen: het huidige J.J. Allanstraat 385-387. Bontekoe's enige dochtertje Frederika Jeanette, 7 jaar oud, legde op 1 juni 1907 de eerste steen. Het noordelijke gedeelte verhuurde Bontekoe. In 1956 volgde verkoop aan de familie Greven. In de periode 2015-2016 vond funderingsherstel van het zuidelijke pand plaats.

5.4. J.J. Allanstraat 389-391 (herbouw 1908)

Bontekoe verkocht de woning(en) uit 1881 én de grond aan de zuidkant van de Stolpsloot na een jaartje aan Albert Ezn Tuijn (1878-1957), in 1901 getrouwd met Jeltje Bosman.

Blijkens kadastrale gegevens herbouwde Tuijn

in 1908 opnieuw de woningen uit 1881 (toen kadastrale percelen B1306 en B1307) en heeft deze eveneens verhuurd: Wijk E61/E55 werd volgens de woningkaarten bewoond door Jan Visser en Wijk E62/E56 door achtereenvolgens Klaas Winter en de gezinnen van ALko Bloem, Sijbren de Jong, Dirk Rem, Gerrit Brinkman en Dirk H. Rinses. Tot 1962 bleef de familie Tuijn eigenaar, daarna volgde verkoop aan de gemeente Westzaan. Het pand werd korte tijd later afgebroken, in 1965 verrees, waar de bebouwingsgeschiedenis in 1850 begon met een stal, de huidige twee-onder-een-kap J.J. Allanstraat 389-391.

¹⁰ Zie <http://home.hccnet.nl/n.h.bontekoe/Bontekoe/n1399.html>.

Links J.J. Allanstraat 385-387, gebouwd in 1907 voor veldwachter Bontekoe. De veldwachter staat samen met zijn vrouw en dochtertje Frederika in de voortuin. Daar aan volgend het in 1908 herbouwde pand uit 1881 J.J. Allanstraat 389-391, voor in 1965 het huidige dubbele woonhuis verrees. Daarachter is de winkel van Tuijn te zien op J.J. Allanstraat 397. Tot slot daarachter het "Bosje van Barthel", nog voor de huizen J.J. Allanstraat 399-417 zijn verzezen. De foto is gemaakt rond 1915. Foto © collectie Westzaanse Digitaal Beeldbank.

5.5. J.J. Allanstraat 393-397 (nieuwbouw 1908)

Op de nog onbebouwde grond aan de zuidkant van de Stolpsloot bouwde Tuijn drie gebouwen met de wijkaanduiding Wijk E66, E67 en E67a. Rond 1920 werden dit respectievelijk E59 tot en met E60 en vanaf 1939 J.J. Allanstraat 393 tot en met 397. Vooraan de weg kwam een winkel, daarachter zat de smederij en de woning. Albert was namelijk (kachel)smid, dat wil zeggen een soort van loodgieter. Hij ontwierp ovens, haarden en dergelijke stookplaatsen met hun rookkanalen.

Hun zoon Engel (1902-1984) trouwde in 1931 met Helena Susanna Hendriksen. In 1945 werd de winkel veranderd in een dubbel woonhuis. De smederij was inmiddels ook beëindigd. In 1960 werd de indeling nogmaals gewijzigd en in 1962 werd het geheel verkocht.

J.J. Allanstraat 385-387, gebouwd in 1907, J.J. Allanstraat 389-391, gebouwd in 1965 en tot slot J.J. Allanstraat 397, gebouwd in 1908.

6. J.J. ALLANSTRAAT 399-417

6.1. De 18^e eeuw

Reeds in 1707 was er al sprake van “*de ven landt van Sijmon [Jans] Groen en [zijn zwager] Adriaan Teer*”, getrouwd met Aafje Jansdr Groen), ongeveer op de plek van de latere woningen J.J. Allanstraat 399-417.

In elk geval korte tijd later stond hier al een woning aan de zuidkant, tegen de sloot aan, op de plek van de huidige panden J.J. Allanstraat 399-401. Het had eerst verpondingsnummer 304/356, later verpondingsnummer 279/356. Oudst bekende datum is 1726, toen eigendom van de familie Bakker: Cornelis Claaszn Bakker, vanaf circa 1737 Claas Corneliszn Bakker en daarna Jan Corneliszn Bakker. Rond 1771 volgde de verkoop.

6.2. Familie Koekebakker

Eigenaren werden Jan Veenis en Pieter Koekebakker (1735-1797), later de laatstgenoemde alleen. Koekebakker kwam oorspronkelijk afkomstig uit Vreeland. Op 10 maart 1759 werd Koekebakker gedoopt in de Waterlands Doopsgezinde gemeente van Westzaan, ruim vijf jaar later trouwde hij daar met Maartje Dirksdr Kok (1733-1804). Pieter was “*voor knegt tans werkende op de voornoemde blauwzelmakerij*”, te weten blauwselmolen “De Blauwe Hengst” ter hoogte van J.J. Allanstraat 266. Het bedrijf bestond al minimaal sinds 1701. In 1761 werd hij benoemd als directeur. Hij runde de zaak samen enkele anderen. Vanaf 1763 was de naam van het bedrijf Jager, Koekebakker & Comp. Vanaf 1785 was Koekebakker eerste directeur. Ook zijn zoon Hendrik, geboren in 1764, kwam in die tijd in het bedrijf.

De weduwe Koekebakker vertrok begin 19^e eeuw naar Alkmaar waar ze in december 1804 overleed.

Het kadastraal minuutplan van 1827 met op perceel B484 het huis van de familie Stolp, ten noorden van de Stolpsloot.

6.3. Vader en zoon Stolp

Enkele maanden voordien, op 16 augustus 1804 werd het huis verkocht aan Cornelis Willemszn Stolp (1764-1815), in 1785 gehuwd met Jannetje Schenk (1764-1830) met wie hij 13 kinderen kreeg. Zij vestigden zich in 1787 in Westzaan en werkten met molen “Het Huis Assumburg” en woonden in het huis ervoor, op de plek van het latere J.J. Allanstraat 308 en 312. De sloot ten zuiden van het in 1804 aangekochte huis heette al gauw de Stolpsloot, tot op de huidige dag... Op 12 december 1806 werd het doorverkocht aan zoon Dirk Stolp (1787-1836).

6.4. Schoonzoon Avis en Gerbrand Dekker en de aanleg van een lusthof

Dirk's dochter Johanna Stolp (1807-1892) trouwde met Cornelis Corneliszn Aivs (1804-1863) en zij namen het huis over van (schoon)pa Stolp. Overigens is het wel aardig dat de terreinen hiermee weer in handen van een directeur van de blauwselfabriek kwam, want inmiddels werd die sinds 1825 gerund door de familie Avis. Zijn broer Jacob (1811-1868) was mededirecteur en deze woonde op Kerkbuurt 19 (door zijn weduwe in 1871 geschonken aan de gemeente ten behoeve van de bouw van een lagere school).

In 1831 liet Cornelis Avis een lusthof ten noorden van het huis aanleggen.

Via Gerbrand Janszn Dekker werd in 1871 J.F.Ch. Barthel eigenaar van huis en lusthof.

6.5. Vader en zoon Barthel

Johann Friedrich Christian Barthel is in 1818 in Frankenhausen in Duitsland geboren als zoon van Samuel Barthel. In 1841 trouwde hij in Westzaan met Jantje Poulusdr Hoogetoorn uit de Beemster. Hij was “*vleeschhouwer*”, ofwel slager op J.J. Allanstraat 115.

Barthel liet bij deze lusthof iets verder van de weg af datzelfde jaar 1871 (op een stuk van kadastraal perceel B1034, in het vervolg als B1170 aangeduid) een huis bouwen.

Makelaar, boekdrukker en boekhandelaar Teunis de Jong kocht dit korte tijd later en richtte het oude huis aan de Stolpsloot in als drukkerij. Enige jaren later werd het oude huis aan de Stolpsloot (ter hoogte van huidig J.J. Allanstraat 399-401) gesloopt. Volgens gegevens van Nico Heermans vond het ingezwenkt voorschot in Lodewijk XVI- of neoclassicistische stijl een herbestemming na brand van het tegenover gelegen pand J.J. Allanstraat 326-328.¹¹

¹¹ Volgens mondelinge mededeling van architect Hans Valk. Nico Heermans heeft dit onderzocht naar aanleiding van een restauratie door architect Valk.

Het noordelijk deel van de J.J. Allanstraat, tot 1939 aangeduid als Krabbelbuurt. De foto is genomen eind jaren '20 vanaf de brug over de wegsloot naar J.J. Allanstraat 322. Uiterst rechts nummer 326-328 met (volgens gegevens van Nico Heermans) het fraaie voorschot van het woonhuis dat er tegenover gestaan heeft, op de plek van het vroegere "Bosje van Barthel". Op die plek staan iets verder inmiddels al wat huizen. In de verte is de brug over de Weelsloot te zien. Foto © Collectie Westzaanse Digitale Beeldbank/Nico Heermans.

De J.J. Allanstraat op een regenachtige dag (het wegdek glimt van de regen) omstreeks 1950. Links de woningen J.J. Allanstraat 407-417, 421, 423 en 427, rechts op de voorgrond de voorgevel van de stolpboerderij J.J. Allanstraat 334. Foto © Collectie GAZ, fotonummer 22.01006.

De panden J.J. Allanstraat 399-417 in 2014, waar eens het huis aan de Stolsloot stond, gesloopt omstreeks 1878.

Vervolgens kwam het perceel aan de Stolpsloot weer in bezit van de familie Barthel, Johann's zoon Cornelis Paulus Barthel (1845-1916) was ook slager en werd eigenaar met zijn vrouw Ermpje Kuijt Klaasdr. Zij was noordelijk op nummer 423 opgegroeid.

De familie Barthel-Kuijt bewoonde begin 20^e eeuw de woning uit 1871. De restanten van de luthof werden naar hem genoemd: het bosje van Barthel.

Aan de zuidkant van de Stolpsloot woonde op de plek van J.J. Allanstraat 389-391 broer (en ook slager) Jan Frederik Barthel met diens vrouw Guurtje de Lange.¹²

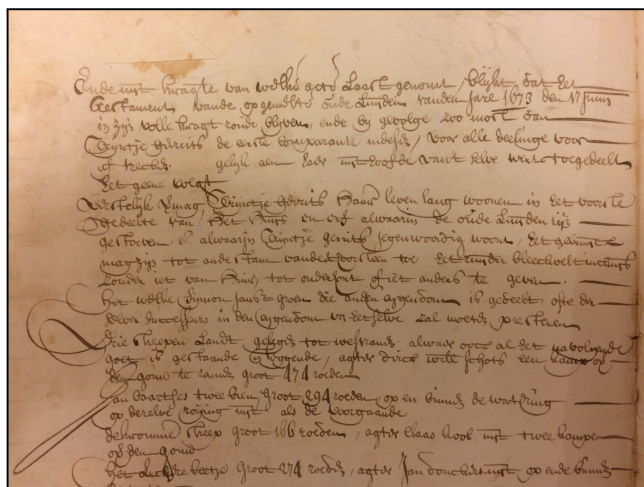
6.6. De bouw van de huidige woningen J.J. Allanstraat 399-417

Vanaf de jaren '20 en '30 verrezen hier de acht woningen J.J. Allanstraat 399 tot en met 419.

Adres	Bouwjaar
J.J. Allanstraat 399-401	1933
J.J. Allanstraat 403	1962
J.J. Allanstraat 405	1995
J.J. Allanstraat 407	1939
J.J. Allanstraat 409	1932
J.J. Allanstraat 411	1931
J.J. Allanstraat 413	1930
J.J. Allanstraat 417	1923

¹² Heermans, N. Het Bosje van Barthel. In: De Wessaner, december 1996.

7. J.J. ALLANSTRAAT 421-423

Fragment uit de notariële akte van 23 februari 1709 waarin het huis aan de J.J. Allanstraat 423 al werd genoemd.

7.1. De geschiedenis vanaf de 17^e eeuw tot begin 19^e eeuw

Het perceel van J.J. Allanstraat 423 is al eeuwen bebouwd, minimaal sinds de 17^e eeuw.

Achter de boerderij in het land stond sinds vermoedelijk 1696 een molen met de naam Besjes Tas. Het was een zogenaamde tabaksstampmolen die was gebouwd door Aaf Jansdr, de weduwe van Gerrit Corneliszn Groen voor haar kleinzoon Jan Adriaanszn Groen. G.J. Honig schreef anno 1948 in De Zaende dat de molen haar naam te danken

had aan het feit dat deze was betaald met het spaargeld dat besje (grootmoeder) in haar beugeltas bewaarde. Geen idee of het feit of fictie is...

Feit is wel dat Gerrit Corneliszn Groen en zijn vrouw Aaf op de plek van J.J. Allanstraat 423 woonden. Zij waren voor 1673 getrouwd, getuige een testament van de *“oudeluiden”* uit dat jaar. Kleinzoon Jan overleed echter al in 1697 waarna oma de molen zelf vooralsnog ging exploiteren.

Na haar overlijden in 1708 werd het in de notariële akte van notaris Van Broeck op 23 februari 1709 omschreven als een groot huis in de Krabbelbuurt aan en bewesten de weg, alsmede *“de tabacqstampersmolen de besjes tas”* die achter het huis stond. Inmiddels waren haar kinderen Jan Gerritszn en Hilgond Gerritsdr (getrouwd met Cornelis Hendrikszn Boer) overleden. Kleinzoon Simon Janszn Groen werd eigenaar van huis en molen. Zijn zus Aafje en zwager Arjaan of Adriaan Jacobszn Teer kregen ook diverse bezittingen. Wel mocht *“Trijntje Gerrits haar leven lang wonen in het voorste gedeelte van het huys en erf alwaar in de oude luiden zijn gestorven en alwaar Trijntje Gerrits tegenwoordig woont”*. Dat zal een tante van Simon zijn geweest.¹³

Begin 1733 overleed Simon Janszn Groen. De vierde generatie Groen, zoon Jan Simonszn Groen nam huis en molen over.

Na zijn overlijden in 1773 veilden zijn beide kinderen op 18 november het huis en De Besjes Tas. Het huis werd gekocht door Cornelis Schot en Pieter Spat. In die tijd werd het gedeeltelijk verhuurd aan een zekere Jan Akkerman voor fl 28,- per jaar. Zij betaalden fl 222,-. De molen werd voor fl 200,- eigendom van burgemeester Simon de Jager.¹⁴

In 1813 kocht Hilgond Bakker, de vrouw van Adriaan Willemszn Bruijgom Tip de molen. Het is een wonder dat deze de recessie, als gevolg van de stop op de import van allerlei grondstoffen in de Franse tijd had overleefd! De tabaksstamper werd nu echter een lattenzaagmolen en het ging het echtpaar Tip-Bakker voor de wind.

7.2. Verhuur door de families Tip en Zonderland

Adriaan Tip zal het huis hebben verhuurd, het gezin woonde namelijk zelf aan de Kerkbuurt 15-17 in een voornaam huis. Het pand aan de Krabbelbuurt had begin 19^e eeuw als adres gemeentenummer 270. In de periode 1820-1840 werd het pand in drieën bewoond. In 1821 verkocht Adriaan Tip het grote 17^e-eeuwse huis aan overbuurman en -vrouw Cornelis Corneliszn Zonderland (1764-1838) en Aafje Willemsdr Boon (1765-1845). Het gezin van schoonmaker Zonderland woonde op de plek van het huidige J.J. Allanstraat 350, waar later hun zoon Pieter (van beroep visser) zou gaan wonen.

Cornelis en Aafje Zonderland-Boon verhuurden het huis, want in het bevolkingsregister van 1820-1840 staat het gezin van Jan Brugman genoemd. Aan de andere kant woonden Guurtje Noomen (1758), Guurtje Heijn (1787) en Pieter Heijn (1799). In het derde deel woonde het gezin van Jan Abbink.

¹³ GAZ, oud-notarieel archief OA-0014, inv.nr. 5431.

¹⁴ GAZ, oud-rechterlijk archief, OA-008, inv.nr. 1734.

7.3. Verkoop aan de familie Neeft en het begin van een boerderij

Kort voor het overlijden van Aafje Zonderland-Boon verkocht zij in 1844 de boerderij aan veehouder Engel Corneliszn Neeft. Deze is ook daadwerkelijk bewoner geworden na het gezin van Jan Brugman. Hij zal de eerste veehouder hier zijn geweest. Het huisnummer zou rond 1860 wijzigen van 270 in 235.

7.4. De familie Kuijt-Fontejn

Rond 1870 werd de boerderij eigendom van veehouder Klaas Gerritszn Kuijt en Antje Fontejn. Zij woonden in de periode 1820-1840 op gemeentenummer 272, dat wil zeggen schuin tegenover de boerderij op de plek van het huidige J.J. Allanstraat 354. In de periode 1850-1860 woonden ze elders, maar rond 1870 verhuisden ze naar deze boerderij. Het pand werd toen niet langer meer in drie gedeelten verhuurd.

Klaas en Antje kregen drie dochters. Eén van hen was Neeltje, in 1877 getrouwd met Gerrit Simonszn Kat.

7.5. De familie Kat sinds circa 1877

Gerrit Kat was opgegroeid op de boerderij Kerkbuurt 32-34 die door een halfbroer werd voorgezet. Gerrit en Neeltje Kat-Kuijt namen, naar alle waarschijnlijkheid toen ze trouwden, de boerderij van haar ouders over.

Getuige het kadastraal minuutplan van 1827 stond toen behalve het woonhuis daarachter een klein gebouwtje wat de stal moet zijn geweest. Volgens de gegevens van het kadaster verrees in 1887 een schuur op het perceel, een jaar later werd de bebouwing opnieuw uitgebreid.

In 1901 verrees achter het 17^e-eeuwse pand een hooiberg, gebouwd door de aannemers Schuddeboom & Ten Pierick.¹⁵ De hooiberg werd met rode dakpannen behangen, in plaats van zoals meestal in de 19^e eeuw van houten wanden voorzien. Een pannenwand heeft als voordeel dat de wind beter door de spleten kan waaien met betere ventilatie. Deze zogenoemde kaakberg of pannenberg is anno 2016 zeldzaam aan het worden.

In 1902 werden Gerrit en Neeltje Kat-Kuijt officieel eigenaar van het huis, schuur, stal en erf, tot Gerrit als laatste in 1925 overleed.

Oudste zoon Simon Gerritszn Kat (1880-1938) trouwde met Neeltje Buijten en zij begonnen aan de overkant van de straat een boerderij: J.J. Allanstraat 350.

Zoon Pieter Cornelis (1883-1939) zette na het overlijden van zijn vader de boerderij voort, tot hij zelf overleed in 1939. Hij was ongetrouwd. Schoonzus Neeltje Kat-Buijten werd in 1940 eigenaresse van de boerderij (en van de naastgelegen woning J.J. Allanstraat 421. Zij liet een paar maanden voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog het 17^e-eeuwse woonhuis slopen en vervangen door de huidige stenen woning.

Inmiddels had in 1939 de boerderij het huidige huisnummer 423 gekregen. Voordien was het adres Wijk E73, voor circa 1920 Wijk E79 sinds 1886.

In de loop van de 20^e eeuw zijn diverse stallen en schuren achter het huis met de hooiberg gebouwd. Omstreeks 1980 nam een kleinzoon van Simon Gerritszn Kat, Jaap Kat, de boerderij over, tot op heden. Nog steeds wordt, op bescheiden schaal, het boerenbedrijf hier uitgeoefend en dat dus al bijna 200 jaar, waarvan ruim 130 jaar door de familie Kat!

¹⁵ Opdrachtgever voor de bouw was een zekere D. de Jong Simonszn. Het is niet duidelijk wie dat was. Willem Tip dateert de hooiberg op 1888 maar zijn bron is niet duidelijk. Tip, W. Een (geschiedenis)wandeling door Westzaan, deel 9. De Wessaner, oktober 2014.

*De J.J. Allanstraat begin 20^e eeuw. Als tweede van links het 17^e-eeuwse huis van de boerderij J.J. Allanstraat 423 van de familie Kat. Er tegenover (met het dak met mansarder kap) J.J. Allanstraat 350.
Foto © Collectie GAZ.*

De bouw van J.J. Allanstraat 421

Ten zuiden van de boerderij verrees in 1912 een woning voor Gerrit's zoon Klaas Gerritszn Kat. Het kreeg als adres Wijk E78a, vanaf circa 1920 Wijk E70, vanaf 1939 J.J. Allanstraat 421. Het kadastraal perceel was B1824 en bleef zijn overlijden in 1925 eigendom van pa Gerrit Kat.

Qua uiterlijk én wat betreft indeling leek het sterk op het iets zuidelijker gelegen J.J. Allanstraat 314, in 1906 door Hendrik Havik gebouwd met gebruik van oudere materialen. De woning van Kat werd echter gebouwd door timmerman Janszn Kuijt, die schuin aan de overkant op het latere J.J. Allanstraat 338 woonde.

Klaas (1881-1957) was de middelste zoon van Gerrit en Neeltje Kat-Kuijt. Hij trouwde net na het gereedkomen van het huis, in maart 1913 op 32-jarige leeftijd met de 36-jarige Cornelia Cornelisdr Oudkerk (1876-1923). Zij was een dochter van Cornelis Janszn Oudkerk (1838-1914) en zijn tweede vrouw Maartje Koel (1849-1923). Haar vader Cornelis liet rond 1870 de boerderij Zuideinde 183-185 bouwen en toen Cornelia 7 jaar oud was brandde de ouderlijke boerderij Zuideinde 193-195, toen zo'n dertig jaar oud, af. Daarna liet Cornelia's vader de huidige (grotere) boerderij bouwen op de oude fundering.

Het echtpaar Kat-Oudkerk verhuisde echter kort na hun huwelijk naar Wijdewormer, waar Klaas op een boerderij werkte. In oktober 1918 keerden ze terug en huurden een huis aan de J.J. Allanstraat. In 1920 begon Klaas Kat een boerderij aan de Watermolenstraat 20, voordien eigendom van Piet Klees. Inmiddels werd J.J. Allanstraat 421 verhuurd. In het bevolkingsregister komen we op Wijk E78a/E70 achtereenvolgens de weduwe Jan Wit, Maartje Wit en Jacob Baas tegen.

In 1925 werd het perceel eigendom van Klaas' broer Pieter Cornelis Kat die ernaast op 423 boerde. Hij was ongetrouwd, na zijn overlijden werd in 1940 werd schoonzus weduwe Neeltje Kat-Buijten van de tegenovergelegen boerderij J.J. Allanstraat 350 eigenaresse van zowel nummer 421 als 423.

In 1965 volgde verkoop aan de familie J. Steijn. Het pand is ruim een halve eeuw later nog steeds eigendom van deze familie.

De Typhoon, 28 juli 1949.

De boerderij J.J. Allanstraat 423 (rechts) en het naastgelegen woonhuis J.J. Allanstraat 421 (links) in 2014.

7.6. De lotgevallen van de molen achter het huis in de 19^e en 20^e eeuw

Wanneer is de molen achter de boerderij verdwenen? In 1824 werd houthandelaar Cornelis Buijs eigenaar van de Besjes Tas. De firma Buijs & Zoon werkten diverse jaren met de molen, evenals met de vlakbij gelegen molen De Olijphant aan de Watermolenstraat.

De laat 17^e-eeuwse molen werd door zoon Jan Buijs in 1864 vervangen door een grotere balkenzager. De oude Besjes Tas werd gesloopt, iets noordelijker verrees een nieuwe Besjes Tas. Echter zes jaar later kwam Jan Buijs in financiële moeilijkheden en werd de molen door een schuldeiser geveild. Houthandelaar Jan Janszn Dekker kocht 'm en verplaatste de molen naar het Zuideinde. Achter Zuideinde 94 kreeg de nieuwe Besjes Tas een tweede leven als Het Klaverblad, genoemd naar Jan's drie kinderen Jan, Everard en Maria. Houthandel Dekker zou tot eind 19^e eeuw in Westzaan met de molen werken, in 1942 werd de 19^e-eeuwse molen gesloopt.¹⁶

¹⁶ Heermans, N.J. Slappe was in besjes tas. In: De Wessaner, september 1993. Heermans, N.J. Over Groen en Kat en het Klaverblad. In: De Wessaner, oktober 1993.

8. J.J. ALLANSTRAAT 427

8.1. De families De Vos en Bogh

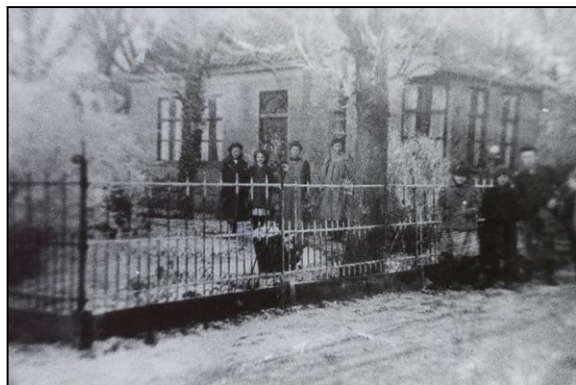
Ten noorden van de boerderij van de familie Kat op J.J. Allanstraat 423 lag een klein slootje en aan de andere zijde staat een in oorsprong 17^e-eeuws huis J.J. Allanstraat 427.

Anno 1832 vinden we als eigenaar de weduwe van Willem Janszn de Vos (1766-1828), Willempje Simonsdr Bak (1773-1849). Zij waren in 1816 getrouwd. De weduwe De Vos woond hier samen met haar dochter. In die tijd was het huisnummer gemeentenummer 273. Het kadastraal perceelnummer was B486.

In 1846 werd kantoorbediende Klaas Jacobszn Bogh met zijn vrouw Johanna Antonia Tweehuijs eigenaars en bewoners. Zij waren pas getrouwd. Na zijn overlijden in 1875 nog enige tijd bleef vrouw Bogh-Tweehuijs er nog enige jaren wonen. Inmiddels was het huisnummer rond 1860 gewijzigd in 238.

8.2. Diverse import-eigenaren rond de eeuwwisseling

In 1881 volgde verkoop (de weduwe Bogh-Tweehuijs zou in 1897 in de Wieringerwaard overlijden) waarna het aantal eigenaren zich in snel tempo opvolgde: de Amsterdamse marktmeester Carel Joseph Broekman verkocht het in 1883, koopman Jan Tensen die eerst in Haarlem woonde maar naar Westzaan verhuisde verkocht het nog datzelfde jaar aan George Wilhelm Dieckmann. Hij was een Amsterdamse stucadoor die eveneens naar Westzaan kwam. Mogelijk verhuurden de eerstgenoemde eigenaars het pand; de familie Pieckman in elk geval bewoonde vanaf 1883 het pand.

Vanaf 1886 werd het pand aangeduid als Wijk E85 en rond 1920 werd dat nummer herzien tot Wijk E76, tot in 1939 het huidige adres werd ingevoerd.

Na de familie Dieckmann kocht in 1901 de weduwe Aagtje Peereboom, weduwe van Simon de Jong, het pand. Zij had het tot 1912 in bezit en heeft het verhuurd. Namen van gezinnen die het bewoonden waren achtereenvolgens de gezinnen van Sake Visser, Hendrik de Jager, Gerrit Eijben en Johan Hendrik de Ridder.

J.J. Allanstraat 427 aan het begin van de 20^e eeuw met een groepje kinderen (mogelijk van de verhuurders in die tijd), poserend voor de camera. Foto © Collectie GAZ, fotonummer 21.14889.

8.3. Loodgieterswinkel Fris

Ondertussen volgde in 1912 verkoop aan Gerrit Fris jr. Nog datzelfde jaar voorzag loodgieter Fris dit pand van een stenen voorgebouw voor zijn winkel met loodgieters- en zinkwerken.

Timmerman W. Hartman metselde het geheel. Het perceel kwam in 1917 op naam van de NV Fris te staan en dat bleef zo tot 1929.

Vermoedelijk bleef het achterste deel van de woning verhuurd aan de bovengenoemde gezinnen; Fris woonde hier zelf niet.

Loodgieterswinkel van de familie Fris te Westzaan, J.J. Allanstraat 427 omstreeks 1920. Foto © Collectie GAZ, fotonummer 21.43996.

8.4. Kruidenierswinkel Stolk

In 1929 kochten Adriaan Marinus Stolk (1895-1943) en zijn vrouw Cornelisje Stolk-Heijnis (1895-1972) het winkel en woonhuis aan en begonnen hier 'n kruidenierswinkel. Voordien woonden ze enige tijd in de Westzanerpolder en een tijdje halverwege aan de J.J. Allanstraat op wijk D65 (tussen dorps huis De Kwaker en de brug bij Davidzon). Adriaan was in 1921 uit Assendelft gekomen (begin 20^e eeuw was zijn familie vanuit Zeeland via Overschie in 1907 in Assendelft komen wonen, vanaf 1917 tot 1918 korte tijd in Westzaan) en zij waren in 1923 getrouwd.

In 1951 werd de voorgevel door de weduwe Stolk-Heijnis gewijzigd, evenals de indeling van het pand.

Het pand J.J. Allanstraat 427 in 1958. Op de achtergrond de 18^e-eeuwse woning J.J. Allanstraat 441. © Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

8.5. Restauratie

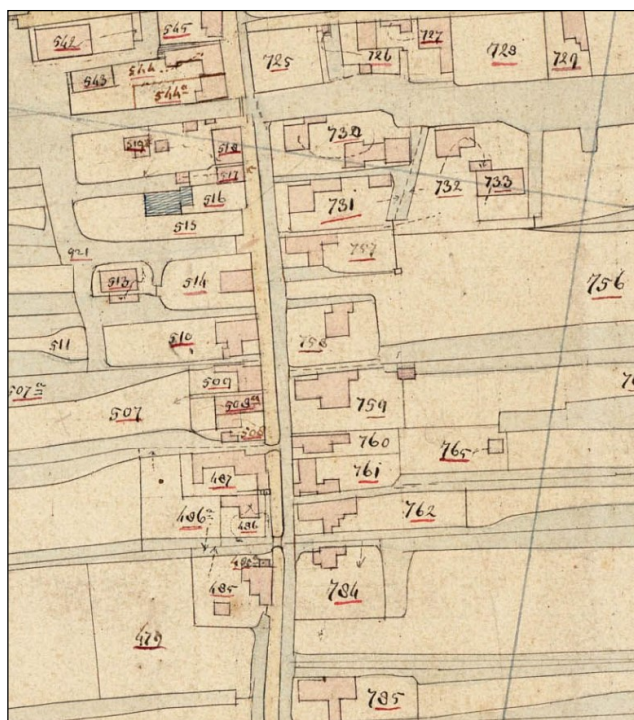
Na haar overlijden volgde verkoop aan opnieuw een loodgieter: J. Smit.

In 1977 kocht de familie Koenen-de Rooij de woning aan en in 1979 werd het pand gerestaureerd en teruggebracht in de 17^e-eeuwse staat. Er verzezen toen twee garages en een nieuwe aanbouw. Een jaar eerder was het aangemerkt als Rijksmonument.

J.J. Allanstraat 427, in 1979 fraai gerestaureerd. Rechts de bungalow J.J. Allanstraat 429, gebouwd in 1994. Uiterst rechts de bungalow J.J. Allanstraat 433, verzezen in 1967.

9. J.J. ALLANSTRAAT 429

Kadastraal minuutplan uit 1827 met op sectie B486a en B487 de percelen van de familie Van Dillen. Het grijs gearceerde gebouw is de Noordervermaning op J.J. Allanstraat 465.

9.1. De timmerfabriek van Van Dillen

Op de plek van de huidige panden J.J. Allanstraat 429 en 433 stond vroeger een 18^e- of 17^e-eeuws huis met achtereenvolgens in de 19^e eeuw de huisnummers 275, 239, Wijk E86 en Wijk E77. Het was anno 1827 al een langgerekte, naar achteren uitgebouwde woning.

In die tijd was het eigendom van Gerrit Dirkszn van Dillen (1790-1873) die er zelf ook woonde met zijn gezin. Van Dillen was in 1813 getrouwd met Maria Cornelisdr de Lange, geboren en getogen op J.J. Allanstraat 322.

Na het overlijden van Gerrit in 1873 werd J.J. Allanstraat 429 een jaar later publiekelijk verkocht, waarna zoon Willem van Dillen (1827-1890) het aankocht. Deze woonde inmiddels

met zijn gezin op J.J. Allanstraat 378 (zij huurden eerst korte tijd, tussen 1855 en 1858 J.J. Allanstraat 386).

Na het overlijden van Willem werd minimaal de derde generatie Van Dillen eigenaar van het pand: Gerrit Willemszn van Dillen (ca. 1855-1913). Sinds 1880 bewoonde hij samen met zijn zus Maria het tegenover gelegen pand J.J. Allanstraat 356. Gerrit Willemszn van Dillen verbouwde het oude woonhuis en breidde het uit tot een zogenoemde stokkenschaverij voor onder meer bezemstelen.

9.2. Timmerfabriek Het Noorden

In 1912 werd de timmerfabriek overgenomen door de timmermannen Outgen de Vries uit Zaandam en diens zwager Cornelis van 't Veer uit Assendelft.¹⁷ De fabriek ging in die tijd door het leven met de naam Timmerfabriek Het Noorden.

In 1929 werd de fabriek uitgebreid met een zogenoemde krullenloods.

Van rechts naar links J.J. Allanstraat 441, 433-435 en 429, begin 20^e eeuw. Op laatstgenoemd adres was de timmerfabriek van de firma Van Dillen gevestigd. Daarachter is nog de stenen aanbouw uit 1913 van de loodgieterswinkel op J.J. Allanstraat 427 te zien. Foto © Collectie GAZ, fotonummer 21.01981.

¹⁷ In Zaandam was tot 1962 ook een Timmerfabriek Het Noorden aan Het Ameland, ten zuiden van de Mallegatsloot. In Koog aan de Zaan was anno 1941 aan de Kieftstraat 39 eveneens een Elektrische timmerfabriek en Houthandel Het Noorden gevestigd. Niet bekend of deze van dezelfde eigenaars waren. Outgen de Vries had in Westzaan veel eigendommen, o.a. Weiver 17-21, Zuideinde 202 en J.J. Allanstraat 308.

Deutsche Zeitung in den Niederlanden, 24 oktober 1940.

8.2. Afgebrand in 1940

In oktober 1940 ontdekte een van de leden van de Luchtbeschermingsdienst (het was immers oorlog) brand in de fabriek, toen volgens een ANP-bericht eigendom van de heer Lub (hoewel volgens kadastrale berichten de zwagers De Vries en Van 't Veer dit perceel nog steeds bezaten). De brandweer was wel snel ter plaatse maar had te weinig water. Daarom ging de fabriek, die geheel van hout was en waarin veel brandbare materialen lagen, volledig in vlammen op. Het vuur dreigde over te slaan naar het huis van de familie Stolk op nummer 427 en zij werden aangeraden naar buiten te gaan. Adriaan Stolk echter geloofde vast dat God hem zou bewaren en wilde niet vertrekken. Inderdaad werd hun woning wonderlijk gespaard.

9.4. Autosloperij

De restanten van de fabriek werden gesloopt en De Vries en Van 't Veer verkochten het braakliggend terrein aan Jan Smit uit Amsterdam. Deze richtte er een tuin in die in de hele Zaanstreek begin jaren '60 bekendheid kreeg. Daarnaast begon Smit een autosloperij tot 1982. Hij gebruikte ook het terrein van J.J. Allanstraat 332.¹⁸

9.5. De bouw van het huidige pand J.J. Allanstraat 429

In 1994 verrees hier een nieuwe woning.

Grossfeuer in Westzaan
Schreinerei in Asche gelegt
Westzaan. Gestern abend, kurz 11 Uhr, bemerkte ein Mann vom Luftschutzdienst, dass in der Schreinerei „Het Nieuw West“ Feuer ausgebrochen war. Er benachrichtigte unverzüglich die Feuerwehr, die zwar schnell zur Stelle war, aber aus Wassermangel nicht viel ausrichten konnte. Infolgedessen brannte die Fabrik, in der die Flammen dort lagernden Holzvorräten reichlich Nahrung fanden, vollständig nieder. Auch die umliegenden Gebäude konnten nicht mehr gerettet werden.

Het huidige pand. J.J. Allanstraat 429 (in het midden) in 2014.

¹⁸ GAZ, archief Dienst Milieubeheer Zaanstad, DMBZ/0002/307.

10. J.J. ALLANSTRAAT 433-435, 441, 445 en 447

De historie van de panden J.J. Allanstraat 433-435 en 441 is nauw met elkaar verbonden. Ten behoeve van de overzichtelijkheid wordt hieronder eerst de geschiedenis van J.J. Allanstraat 441 besproken, daarna van nummer 433 en 435.

In paragraaf 18.3 volgt de historie van J.J. Allanstraat 445 en 447.

10.1. J.J. Allanstraat 441

Familie Wit

Het pand J.J. Allanstraat 441 is gebouwd vóór 1748. Erachter herbouwd namelijk Maarten Dirkszn Wit in eerstgenoemd jaartal snuifmolen De Veldkat. Hij maakte mogelijk gebruik van een hennepklopper, later lattenzager, met dezelfde naam die ongeveer ter hoogte van J.J. Allanstraat 131 in het land stond en die laatstelijk eigendom was van Jan Bruijgom. Mogelijk stond er vóór snuifmolen De Veldkat al een andere molen en wellicht is het huis dus ouder.

Na het overlijden van Maarten Wit werkten zijn weduwe (Trijntje Pietersdr Waagmeester, met wie hij in 1728 was getrouwd) en zonen met de molen om tabak te stampen. In 1771 lieten zij deze tegen brand verzekeren.

Volgens Heermans nam Klaas Maartenszn Wit (1741-1798), in 1767 getrouwd met Neeltje Cornelisdr Meijn (ca. 1740-1789) de molen en het huis rond die tijd over. In 1802 werd de boedel van hen gescheiden en kwamen huis en molen toe aan dochter Trijntje.¹⁹ Andere literatuur suggereert dat na 1781 De Veldkat werd aangekocht door Cornelis Dekker, die hem in 1807 verkocht aan Jan IJff. Twee jaar later volgde verkoop aan Cornelis de Jager tot 1823.²⁰

Familie Bakker als eigenaar en enige tijd als verhuurder

In elk geval, in 1823 kocht mosterd- en papierfabrikant Jan Corneliszn Bakker (1789-1877), geboren in Krommenie en getrouwd met de eveneens Krommeniese Trijntje Dirksdr Daan (1781-1866), molen De Veldkat. Inmiddels werd daar ook schelpzand mee gemalen en Bakker richtte vermoedelijk in 1844 in om papier mee te fabriceren.

Anno 1832 was de eerder genoemde Cornelis de Jager eigenaar van het huis voor de molen J.J. Allanstraat 441 en in 1834 kocht Jan Bakker dit pand voor fl 700,-. Bakker woonde op J.J. Allanstraat 441 (tot circa 1860 gemeentenummer 281, daarna gemeentenummer 245) tot zijn overlijden in 1877. Zoon Cornelis (1846-1874) en schoondochter Maartje woonden sinds 1850 er tegenover op J.J. Allanstraat 360. In 1873 had Cornelis de molen van zijn pa overgenomen maar reeds een jaar later overleed hij.

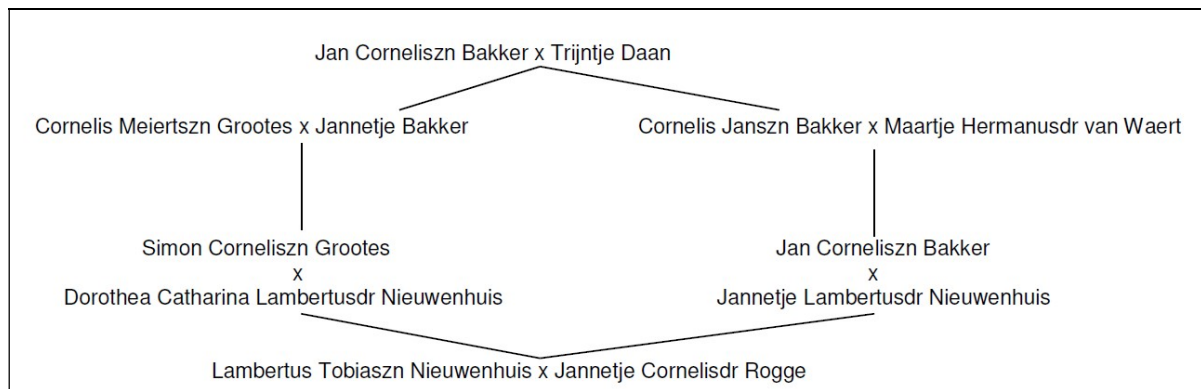
Jans' gelijknamige kleinzoon, zoon van Cornelis, Jan Corneliszn Bakker (1872-1912) werd zodoende na het overlijden van zijn opa in 1877 op wel heel jonge leeftijd eigenaar van zowel J.J. Allanstraat 441 als J.J. Allanstraat 360 én molen De Veldkat. Hij is in 1886 getrouwd met Jansje Lambertusdr Nieuwenhuis (1853-1926) en woonde op J.J. Allanstraat 360.

De J.J. Allanstraat met links voormalig nummer 366-368 (nu de plek van J.J. Allanstraat 362) en daarachter het voormalige pand nummer 362. Aan de rechterkant van de weg achtereenvolgens J.J. Allanstraat 441, 433-435 en timmerfabriek "Het Noorden" op nummer 429. Op de achtergrond de stenen voorbouw uit 1913 van de loodgieterswinkel op J.J. Allanstraat 427. © Collectie GAZ, fotonummer 21.01981.

¹⁹ Heermans, N.J. Tip, W. Valk, H. Wandelen door Westzaan.

²⁰ <http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnummer=01080+a>.

vanaf 1877 zal J.J. Allanstraat 441 verhuurd. Blijkens het wijkregister uit 1899 werd J.J. Allanstraat 441 gebruikt ten behoeve van de papierfabriek én deels verhuurd aan de zus van Jansje en diens man: de familie Simon Grootes-Nieuwenhuis die zelf J.J. Allanstraat 326-328 verhuurden. Overigens waren Simon Corneliszn Grootes en Jan Corneliszn Bakker niet alleen zwagers maar ook neven van elkaar; de moeder van Simon was een zus van Jan z'n vader. Zowel het woonhuis op J.J. Allanstraat 360, de woning 441 en de molen De Veldkat werden na Bakkers' overlijden in 1912 verkocht.

De verdere lotgevalen van de firma en de molen

De papierproductie in de Veldkat werd door de volgende generatie Bakker in 1915 verplaatst naar een nieuwe fabriek aan de Nauernasche Vaart. In 2014 zou het onder de naam Bakker Molenaar Papier failliet gaan. De familie Spreeuw en Slop liet in 1916 de molen onttakelen, met behulp van een zuiggasmotor werd in het vervolg cacao afval gesorteerd en doppen gemalen tot eind 1918. Begin 1919 verdween de molen. De betonnen fundering van de zuiggasmotor is naar verluid nog aanwezig.

Eigenaren van de woning vanaf 1912

De weduwe Bakker-Nieuwenhuizen verkocht J.J. Allanstraat 441 in 1912 aan de huurders Simon Grootes en zijn vrouw Dorothea Catharina Nieuwenhuis, dus aan haar zus en zwager. In 1931 werd Willem Hartman eigenaar en verhuisde de weduwe Grootes-Nieuwenhuis naar haar eigen huis J.J. Allanstraat 326-328. Vermoedelijk omstreeks die tijd werd Cornelis Buis, die eerst met zijn gezin op J.J. Allanstraat 445 woonde, huurder. Hij was veehouder en timmerman. Op Buis' naam

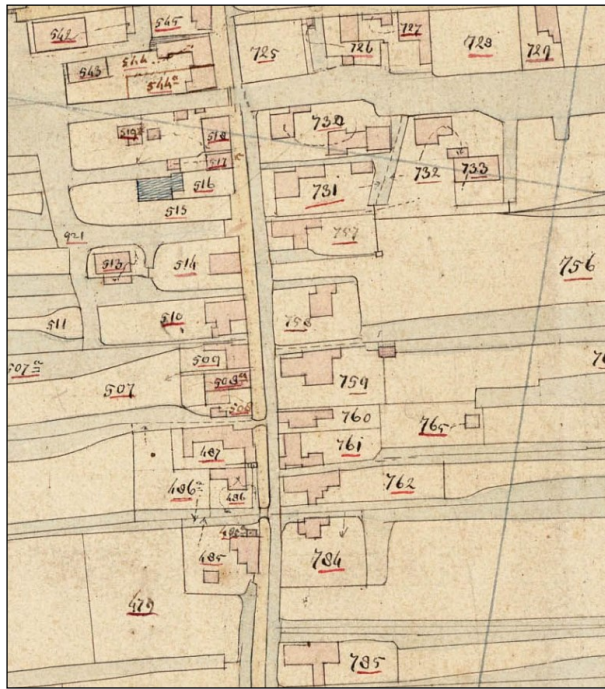
verrees in 1935 een schuur bij de woning. In 1942 verkocht Hartman het pand aan Buis en in 1946 bouwde deze er een varkensstal bij. In 1966 kwamen bij de woning vijf autoboxen en een nieuwe varkensstal. In 1970 werd zoon Jan Buis met zijn vrouw eigenaar en bewoner van het pand. Zes jaar later werd de 18^e-eeuwse woning aangewezen als Rijksmonument. In 1977 werd de fundering hersteld. Eind jaren '80 was de woning inmiddels in handen overgegaan van de familie Zwart, die deze lieten vergroten.

J.J. Allanstraat 441 in 2014.

10.2. J.J. Allanstraat 433-435 (en een pandje daar ten zuiden van)

De familie Bakker tot 1926 eigenaar

Pal ten zuiden van het 18^e-eeuwse pand J.J. Allanstraat 441 stond anno 1827 blijkens het kadastraal minuutplan nog een pand. Het was ongeveer even groot en had kadastraal perceelnummer B508a (J.J. Allanstraat 441 stond bekend onder B509). Het was toen eigendom van de vader van de eerste molenaar Bakker, namelijk Cornelis Bakker maar werd verhuurd, onder andere in de periode 1820-1840 aan de gezinnen

Kadastraal minuutplan uit 1827 met op kadastraal perceel B509 J.J. Allanstraat 441 en op perceel B508a de voormalige woning J.J. Allanstraat 433-435. Op kadastraal perceel B510 staat J.J. Allanstraat 445-447.

van Hendrik Dirkszn van Dillen, Piter en Alida Klaver-van Veen, Gerrit Jongewaart en Klaas Janszn Wit.

In 1849 kocht Cornelis' zoon Jan het grootste gedeelte van dit pand (toen kadastraal B1007) aan.

Het had in die tijd als adres gemeentenummer 279 en werd in maar liefst zes gedeelten bewoond, verhuurd aan diverse gezinnen. Vanaf circa 1860 waren de gemeentenummers 242, 243, 243a, 243b, 243c en 243d bekend. We vinden dan nog steeds namen van huurders als Kuijper, Wit, Van Dillen en nu ook het gezin van Lodewijk Fontijn. Het gedeelte van het pand dat bekend stond onder 279/242 werd rond 1886 blijkens het wijkregister van dat jaar gesloopt.

De historie van de eigenaren loopt vervolgens

parallel met die van J.J. Allanstraat 441 tot begin 20e eeuw. In 1891 vond een verbouw van de panden plaats waarbij een gedeelte als pakhuis voor de papierfabriek van De Veldkat werd ingericht.

In 1912 verkocht de weduwe Bakker-Nieuwenhuis het grootste deel van hun bezittingen, waaronder J.J. Allanstraat 441. Zij verkocht toen echter niét het pand met pakhuis ten zuiden daarvan want daar bleef ze zelf wonen (Wijk E90, later Wijk E82). Het gedeelte Wijk E91 (later Wijk E83) werd verhuurd aan achtereenvolgens de weduwe van Gerrit Fraij, de familie Wit-Zeulevaart en Fransiscus Huisvaart, de gedeelten Wijk E92 en E92a werden vanaf omstreeks 1920 niet meer bewoond, Wijk E93 (later Wijk E84) was fietsenwerkplaats van Roelof de Vos, daarna werkplaats van E. Oudendijk en daarna woonde hier Jan Grootes.

Pas na het overlijden van Jansje Bakker-Nieuwenhuis in 1926 werd dit geheel verkocht aan Havik Maas die datzelfde pand betrok als de weduwe Bakker-Nieuwenhuis.

Eigenaren Maas en Tuijn en de korte voorgeschiedenis van een huisje ten zuiden van J.J. Allanstraat 433-435

In 1950 kocht Albert Tuijn, die zelf op J.J. Allanstraat 397 woonde, de panden.

Al eerder, in 1902 had hij van Klaas Corneliszn Fraij een heel klein huisje daar weer ten zuiden van aangekocht, dat Fraij in 1892 had aangekocht van Aaltje de Lange, weduwe van timmerman Jan Klaaszn Wit. Anno 1827 stond dat pandje er al reeds, toen kadastraal aangeduid als B508.

Eigendom van de Hervormde Gemeente en sloop

In 1963 werd de Hervormde Gemeente eigenaar van de panden ten zuiden van J.J. Allanstraat 441. Twee jaar later volgde onbewoonbaarverklaring en kort daarop ging alles tegen de vlakte.

In 1967 volgde verkoop aan Jan Albers die hier de huidige bungalow J.J. Allanstraat 433 liet bouwen.

Rechts de in 1967 gebouwde woning J.J. Allanstraat 433 op de plek van twee 18^e- of wellicht zelfs 17^e-eeuwse panden.

10.3. J.J. Allanstraat 445 en 447

De families Houtzager en Kruijt

De woning J.J. Allanstraat 447 dateert uit hoogstwaarschijnlijk de 18^e eeuw. Minimaal sinds 1754 was het in het bezit van Pieter Houtzager.

Zijn dochter Maritje verkocht het in 1783 voor fl. 900,- aan Frederik en Jan Kruijt.²¹

Kruidenierswinkel van de familie Troostheijde sinds begin 19^e eeuw

In latere jaren werd het ingericht als kruidenierswinkel en als zodanig werd het in 1804 verkocht. Koper was notaris Teunis Slagter die er fl 610,- voor neertelde inclusief fl 100,- voor winkelgereedschappen. Slagter kocht het vermoedelijk in opdracht, anno 1814 was Klaas Troostheijde de eigenaar. Na zijn

overlijden bleef zijn weduwe Maartje Wit nog eigenaar tot in 1856 het perceel (inmiddels voorzien van kadastraal sectienummer B510) werd gescheiden.

Het grootste deel van het pand kwam toe aan dochter Lijdia Troostheijde, inmiddels weduwe van Arnoldus Hermanus Verhoeven. Zij zette de kruidenierswinkel voort met haar zoon en woonde hier.

J.J. Allanstraat 447 en 445 (links) omstreeks 1900. Foto © Collectie GAZ, fotonummer 91.002932.

De zuidelijke vleugel van het pand vervangen door een nieuwe woning J.J. Allanstraat 445 in 1934

Aan de zuidkant was een uitbouw van het pand (duidelijk te zien op het kadastraal minuutplan uit 1827) dat toekwam aan dochter Trijntje Troostheijde, getrouwd met Pieter Fraij. Zij bewoonden het ook zelf. In 1887 werd het eigendom van boekdrukker Aris Stuurman die het tot 1894 bezat. Dit deel van het oorspronkelijke kadastrale perceel was toen B1083 en zou uiteindelijk B2142 worden. In 1894 kwam het in handen van machinist Gerrit Cornelisz Fräij (1863-1930) en zijn vrouw Guurtje Bakker (getrouwd in 1887). Laatstgenoemde weduwe Guurtje Fräij-Bakker diende in 1933 bij het gemeentebestuur van Westzaan een verzoek in om dit deel van de houten woning te mogen afbreken ten behoeve van de bouw van een nieuw stenen woonhuis. Dat verzoek werd gehonoreerd en een jaar later kwam het huidige pand J.J. Allanstraat 445 gereed.

Na haar staan als eigenaars in dit pand tot eind jaren '30 geregistreerd Cornelis Buis (die voor 1935 een woning zuidelijker betrok, J.J. Allanstraat 441), Pieter Holland en Jan Sol.

In 1960 kocht de familie Susan dat pand aan, bouwde in 1968 een aanbouw voor een wasgelegenheid met toilet en plaatste in 1971 een dakkapel op het pand.

De geschiedenis van J.J. Allanstraat 447 vanaf 1856

De kruidenierswinkel van de weduwe Verhoeven-Troostheijde die zij runde sinds 1856, kwam in 1886 deels in eigendom van buurman Stuurman en vanaf 1894 deels van de daaropvolgende burens, het gezin Fräij-Bakker. Blijkens het bevolkingsregister verhuurden deze het aan achtereenvolgens het gezin van Jan Sol, Cornelis Sol en daarna alleen diens weduwe en Johannes Baltazar Kalkman en zijn vrouw.

In 1939 volgde verkoop aan Herman Verwer en diens vrouw Grietje Staal. Verwer bezat ook iets noordelijker achter J.J. Allanstraat 455-457 het pakhuis Jagerslust. Er kwam een einde aan de kruidenierszaak want Verwer exploiteerde hier een fabriek in het vervaardigen van divans.²² Nog in het jaar van aankoop startte Verwer met een verbouwing van het 18^e-eeuwse pand, die in 1940 gereed kwam. Hierbij werd de houten voorgevel vervangen door een stenen gevel. De fundering was hier echter niet op berekend, wat verzakking in de navolgende jaren tot gevolg had. Ook verrees er een loods bij de woning en werd een nieuw toegangshek tot het perceel geplaatst.

²¹ Heermans, N.J. Tip, W. Valk, H. Wandelen door Westzaan.

²² GAZ, archief Dienst Milieubeheer Zaanstad, DMBZ/0001/251.

In 1969 werden de dochters Alida (voor 2/3^e) en Eshter (voor 1/3^e) eigenaar. Laatstgenoemde was getrouwd met Cornelis Pieter Krijgsman en hun zoon, dus de kleinzoon van de familie Verwer-Staal, werd in 1979 eigenaar.

In 2008 kocht de familie Ruitenbeek-Venekamp het pand. Het was inmiddels dringend aan restauratie toe. Ook de fundering werd hierbij hersteld. Tevens werd door bouwbedrijf DVL (gevestigd naast de woning op J.J. Allanstraat 455-457) in 2015 de houten tuitgevel van voor 1940 gereconstrueerd. Handbeschilderde tegels die achter een laag jute en hout waren weggewerkt, kregen een nieuw plekje in de hut van molen Het Prinsehof achter J.J. Allanstraat 378-386.²³

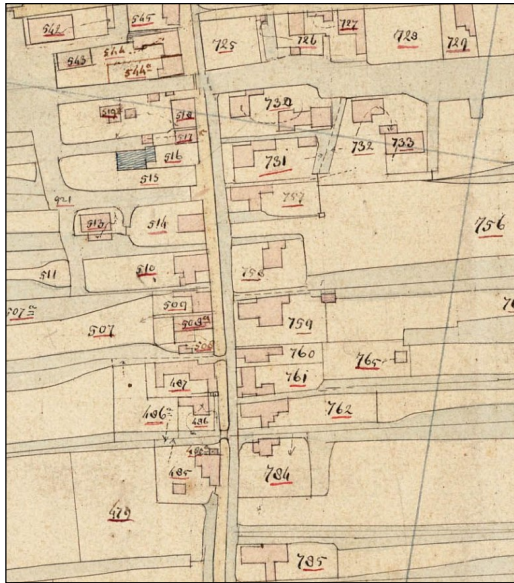

Van links naar rechts J.J. Allanstraat 445 (gebouwd in 1934), 447 en op de achtergrond 455-457 en 459-461.

²³ Robert Ruitenbeek en Corona Venekamp maken pareltje van 'wrak'. Historisch pand heeft nieuw gezicht. In: De Wessaner, januari 2016.

11. J.J. ALLANSTRAAT 451, 455-457 en 459-461

11.1. De bouw van J.J. Allanstraat 455-457 door de familie De Jager in de 18^e eeuw

J.J. Allanstraat 457 anno 1958 met daarachter pakhuis Jagerslust. Het huisje links J.J. Allanstraat 451 is inmiddels verdwenen. Rechts op de achtergrond nog net een pinakel van de Noordervermaning. Rechts het pand J.J. Allanstraat 459. Foto © Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Kadastraal minuutplan uit 1827 met op sectie B514 de woning J.J. Allanstraat 455-457 met daarachter het pakhuis Jagerslust op perceel B513. De woningen J.J. Allanstraat 451 en 459-461 zouden pas in 1886 gebouwd worden.

Anno 1827 stond reeds even ten zuiden van de Noordervermaning, gescheiden door een slootje dat tot aan de weg liep, het pand J.J. Allanstraat 457. Het dateert uit de 18^e eeuw. In de voorkamer was een fraaie betegelde smuiger geplaatst.

Tot 1765 was het pand eigendom van Jan Janszn de Jager (ca. 1692-1765) en zijn vrouw Marij Pietersdr. Na zijn overlijden in 1765 werd zoon Cornelis (1718-1785), in 1742 gehuwd met Trijntje Maartensdr Berkhout eigenaar. Hij had eveneens het schuin tegenover gelegen pand J.J. Allanstraat 382 laten bouwen. Een van beide huizen zal zijn verhuurd. In 1775 verrees achter J.J. Allanstraat 455-457 een pakhuis, Jagerslust genoemd. De Jager junior overleed in 1785. Derde generatie De Jager, Jan (1744-1812), bewoonde het pand tot zijn overlijden in 1812 waarna zijn weduwe Tiesje Fransdr de Boer (ca. 1758-1840) het in 1814 samen met J.J. Allanstraat 382, verkocht aan notaris Teunis Slagter. Beide huizen met pakhuis en enkele akkers land brachten slechts fl 750,-, tekenend voor de slechte economische tijden.²⁴ Verderop meer over het pakhuis.

In de vroege 19^e eeuw had het pand als adres gemeentenummer 285. Het toen bewoond door Gerrit de Boer (geboren in 1775) en zijn vrouw Maartje Groot en hun kinderen. Het huis werd toen al in twee gedeelten bewoond, naast de familie De Boer woonden hier Cornelis van Zaanen en zijn vrouw Grietje Al. Na het overlijden van pa en ma De Boer nam oudste zoon Hendrik, geboren in 1798 en getrouwd met Antje Koelewaard, het huis over en ging wonen in het deel van het pand waar eerst de familie Van Zaanen woonde. Waar zijn ouders eerst woonden, trokken nu Willem Wit en Neeltje Bobeldijk en hun gezin in.

Anno 1832 was het woonhuis gedeeld eigendom van Hendrik Gerritszn de Boer en Jan Maij. Het kreeg in dat jaar als kadastrale aanduiding B514 toegewezen. Kort erna vond een splitsing van het perceel plaats.

11.2. De geschiedenis van het voorste deel van het pand van circa 1835 tot 1920

Het voorste deel van het huis werd B945 en verkocht aan de kramer Albert Kaper. Later werd het perceelnummer gewijzigd in B967. Het gemeentenummer 285 werd omstreeks 1860 gewijzigd in 249. Vanaf 1886 werd dit Wijk E104, rond 1920 Wijk E94.

²⁴ Heermans, N.J. Tip, W. Valk, H. Wandelen door Westzaan.

De J.J. Allanstraat begin 20^e eeuw, met van links naar rechts nummer 441, 447 (nog met de oorspronkelijke gevel voor 1940), 457 (in het verlengde van de telegraafmast) en nummer 459-461. Daarna volgt het hek van de Noordervermaning met vervolgens net voor de Weelbrug J.J. Allanstraat 465, 469 en 471. Foto © Collectie GAZ, fotonummer 41.01043.

In de jaren '40 van de 19^e eeuw werden "inlandsch kramer" Heinrich Holters en broodbakker Johannes Josephus Frederik Nieman eigenaar. Laatstgenoemde was bakker op

Zuideinde 235 en getrouwd met Neeltje Groot. Hij bezat eveneens een schuithuis tegenover die boerderij aan de wegsloot (tegenover Zuideinde 244) en het voormalige pand Zuideinde 155-157. Holters en Niemand verhuurden het pand aan de kleermaker Arie Mulder, gehuwd met Mietje Kordes. Nieman overleed waarna in 1857 Holters enig eigenaar bleef, tot deze het pand in 1861 verkocht. Schoenmaker Gerrit Bongers en zijn vrouw Jacoba 't Hof werden de eigenaars én bewoners. In 1869 kocht Margaretha van der Wal, de weduwe van Andries Hohesteijn het pand. Zij had de koophandel van haar man voortgezet en bezat het voorste deel van het 18e-eeuwse pand tot 1879. Meijert Corneliszn Grootes was de volgende eigenaar en bewoonde het pand Wijk E104 ook daadwerkelijk.

Vanaf 1905 werd het voorste deel van de houten woning aangekocht door de Coöperatieve Vereniging "Helpt Elkander". Vijf jaar later verrees er een schuur bij de woning. Het pand werd verhuurd aan Cornelis Bruijn Dzn.

In 1920 werden Johan Donker Kaat en zijn vrouw Guurtje Bakker eigenaars van het voorste deel van het pand. Reeds in 1908 waren zij de eigenaars en bewoners van het achterste deel van het pand geworden. De familie Donker Kaat bleef het voorste deel van het pand verhuren en wel aan achtereenvolgens de gezinnenv an Jan van der Helm, Pieter Kraaijer, Thomas Buijs, Hendrik van der Loo, Jan Hendrik Reek, Frederik Martinus Janssen (die eerst in het achterste gedeelte had gewoond), Klaas Kuijper en Johan Jacob Kroesen.

De Coöp verdween echter niet helemaal. In 1926 kocht deze het pakhuis Jagerslust achter deze woning, voorheen eigendom van de chocolade- en cacao-fabriek van de firma D. & M. Grootes sinds 1904, daarvoor enkele jaren van Christiaan Meiertszn Grootes, voor 1900 van Jan Adriaanszn Dekker en begin 19^e eeuw van "heelmeeester" Jacobus van Waert (1789-1881). De Coöp verkocht Jagerslust in 1929 aan Jacob van Leeuwen en in 1939 werden Herman Verwer en zijn vrouw Grietje Staal (de eigenaren en bewoners van J.J. Allanstraat 447) daarvan eigenaar.

11.3. Eigendom van het achterste deel van J.J. Allanstraat 455-457 van circa 1835 tot 1908 en de bouw van J.J. Allanstraat 451 in 1886

Het achterste deel, B946, bleef in de jaren '30 van de 19^e eeuw van De Boer. Het huisnummer werd rond 1860 gemeentenummer 249a, vanaf 1886 werd het Wijk E105 en vanaf circa 1920 Wijk E93. In 1864 werd De Boer's zoon Willem de eigenaar en bewoner. Ook was vanaf voor 1860 tot omstreeks 1900 een derde deel van het pand afgescheiden, aangeduid als achtereenvolgens gemeentenummer 249b en Wijk E106. Dit werd door de familie De Boer verhuurd.

In 1876 volgde verkoop aan veehouder Gerrit Koopman. Koopman woonde zelf op de boerderij J.J. Allanstraat 189-191 en zal het achterste deel van het pand, inmiddels hernummerd van B946 in B968, hebben verhuurd.

Tien jaar later, in 1886 verkocht Koopman zijn gedeelte van de 18^e-eeuwse woning met de schuur erachter aan de Zaandamse timmerman Willem Corneliszn Bakker. Deze voerde een verbouwing uit en tevens bouwde hij noordelijk van het pand een nieuwe woning met schuur: J.J. Allanstraat 459-461 (zie paragraaf 9.5). Aan de zuidwestkant van de woning verrees eveneens een nieuw pand: J.J. Allanstraat 451. Het kadastrale perceelnummer B968 werd gesplitst in B1526 (de schuur pal achter J.J. Allanstraat 455-457), B1527 (J.J. Allanstraat 451), B1528 (achterste deel J.J. Allanstraat 455-457) en B1529 en B1530 (J.J. Allanstraat 459-461).

In 1908 verkocht Bakker het achterste deel van de 18^e-eeuwse woning met schuur en de zuidwestelijk gelegen woning uit 1886 aan de eerder genoemde Johan Donker Kaat en diens vrouw Guurtje Bakker.

Diverse gezinnen woonden bij hen in, waaronder dat van Frederik Martinus Janssen, Andreas Johannes de Ruiter, Kasper Horn, Marinus Meeuwen, de weduwe van Willem Winter en Gerrit Al. In 1911 lieten zij een schuur bij de woning bouwen. Toen in 1920 de familie Donker Kaat ook het voorste deel van J.J. Allanstraat 455-457 aankocht, was het 18e-eeuwse pand na een kleine eeuw weer van één eigenaar.

11.4. De geschiedenis van J.J. Allanstraat 451 en 455-457 vanaf 1920

De familie Donker Kaat bezat de woningen J.J. Allanstraat 451 en 455-457 tot 1931. Toen volgde verkoop aan Albert Gaus die in 1937 aan de zuidzijde twee dakkapellen op het 18e-eeuwse pand liet bouwen.

Tot slot volgde in 1957 verkoop aan Gerrit Al. Deze liet een jaar later een kippenhok bij het huis bouwen en in 1964 werden twee raamkozijnen in de zuidgevel van het houten pand geplaatst.

In 1980 werd het 19^e-eeuwse J.J. Allanstraat 451 verkocht aan de familie Kroese maar werd later weer aangekocht door de eigenaar van de 18^e-eeuwse houten woning, inmiddels sinds 1983 van de familie Van Leeuwen. Het maakte in 2002 plaats voor een nieuwe woning in historische 17^e-eeuwse stijl. Het pand J.J. Allanstraat 455-457 behoeft anno 2016 dringend restauratie. Desondanks is het, samen met het erachter gelegen pakhuis Jagerslust, sinds 1976 Rijksmonument.

11.5. De geschiedenis van de panden J.J. Allanstraat 459 en 461 sinds 1886

Zoals gezegd liet in 1886 timmerman Willem Corneliszn Bakker, eigenaar van het pand J.J. Allanstraat 455-457, daar ten noorden van een nieuwe woning bouwen, toen aangeduid met de kadastrale nummers B1529-1530. Het huisnummer werd 249c, nog datzelfde jaar gewijzigd in Wijk E108 en omstreeks 1920 in Wijk E95.

Bakker verhuurde het pand in eerste instantie aan Cornelis Bruijn en in 1907 volgde verkoop aan letterzetter Pieter Klaaszn Steijn die, blijkens kadastrale gegevens, datzelfde jaar achter zijn woning een schuur liet zetten. Toen werden de percelen B1529 en B1530 gewijzigd in respectievelijk B1722 (noordelijke woning met schuur) en B1723 (zuidelijke woning). Steijn woonde hier met zijn gezin, ook zijn vader Klaas woonde bij hen in.

In 1916 kwam er achter nummer 459 een aanbouw ten behoeve van de keuken.

In die tijd werd het laat 19^e-eeuwse pand gesplitst in twee woongedeelten: Wijk E95 en Wijk E96, vanaf 1939 J.J. Allanstraat 459 en 461. Kadastraal werden de percelen gewijzigd in B1722 en B1723. In 1930 verkocht de Waterlands Doopsgezinde gemeente een heel klein smal strookje grond aan de

zuidoostkant van hun perceel, grenzend aan J.J. Allanstraat 461, aan Steijn. Dit kreeg kadastraal perceelnummer B2022.

Steijn verhuurde in de 20^e eeuw J.J. Allanstraat 459-461 vermoedelijk aan kapper Pieter Kwakernaat, die het in 1960 aankocht. Twee jaar later liet hij een dakkapel op J.J. Allanstraat 459 plaatsen, in 1972 zou er een dakkapel op nummer 461 komen.

In 1967 werd kapper Gerrit Plooier eigenaar en deze kapt anno 2016 nog steeds op deze plek zijn klanten.

Links de panden J.J. Allanstraat 459-461 omstreeks 1920. Rechts J.J. Allanstraat 478. © Collectie GAZ, fotonummer 21.01984.

De situatie in maart 2017 met links J.J. Allanstraat 455-457 en rechts daarvan het in 1886 gebouwde J.J. Allanstraat 459-461.

12. J.J. ALLANSTRAAT 463, 465, 647, 469 en 471

De Noordervermaning in 2013.

12.1. De Noordervermaning

Rond 1580 werd op deze plek, iets verder naar de weg toe als de huidige kerk, een vermaning gebouwd voor de Waterlands Doopsgezinden.

Het gebouw werd in 1695 vervangen door het huidige pand.

De oorspronkelijke galerij van de Noordervermaning was vrij diep, maar in 1728 was deze in het midden gedeeltelijk afgebroken, zodat een U-vorm ontstond.²⁵

Later, hoogstwaarschijnlijk in 1862, zijn “poten” van deze U-vorm ook nog weggenomen zodat een ondiepe rechte galerij ontstond. De entree werd daardoor minder schemerig. In de 18^e eeuw werden de ramen vergroot.

De zitplaatsen bestonden uit banken in de lengterichting langs de zijwanden en oorspronkelijk ook “eeniglijke banken” speciaal voor de vrouwen in het midden. In de loop van de 18^e eeuw zijn laatstgenoemde banken vervangen door stoelen.²⁶ Op de vloer lag zand, zoals in die tijd in Zaanse kerken gebruikelijk was. Ten eerste beschermde dit tegen brand. In een houten gebouw, waar op de vloer voetenstoven met gloeiende kolen stonden om de voeten van de kerkgangers warm te houden, was dat geen luxe. Daarnaast kon met het zand eenvoudiger al het vuil de kerk worden uitgeveegd. Tot slot voorkwam het zand dat het hout van het gebouw teveel met water verzadigd raakte, veroorzaakt door het hoge grondwaterpeil in de streek.

Zoals in de Zaanse houtbouw gebruikelijk waren er tussen de stijlen (verticaal) en de balken (horizontaal), die de wanden en het dak stutten, schoren aangebracht. Vanaf het midden van de 16^e eeuw werden die voorzien van gezwenkte vormen. Ook de Noordervermaning kreeg zulke zwanenhalskorbelen.²⁷

Het plafond bestond uit een raamwerk, gespannen met linnen.

Op 6 juli 1737 ontstond brand in de nabije omgeving van de Noordervermaning. Vier jaar, op 25 juli 1741 was dat opnieuw het geval, waarbij de huizen juist ten zuiden van de Weelsloot verbrandden. Maar “*ofschoon de vlam deszelfs wanden bijna bereikte*” liep de Noordervermaning geen schade op.

In 1840 zijn weer nieuwe stoelen in het middenvak geplaatst.²⁸ Ze werden geschonken door gemeentelid Jacob Janszn Kruijt (1780-1847), “*bij zijn vertrek naar Alkmaar*”, samen met zijn vrouw Jannetje Gerbrandsdr Dekker. De familie Kruijt was al generaties lang lid van de gemeente; zijn opa en oma Jacob Jacobszn Kruijt en Neeltje Bruijn lieten in 1786 zelfs de woning naast de Noordervermaning na aan de gemeente, die toen werd ingericht als pastorie. Kruijt junior was houthandelaar en bezat maar liefst vijf molens, tot in de jaren '30 er een economische recessie in de houthandel intrad, mede als gevolg van de verzelfstandiging van de Zuidelijke Nederlanden tot België, en Kruijt geroyeerd uit het dorp moest vertrekken. Zijn stoelengift aan de Noordervermaning lijkt royaal, maar ondertussen zat hij diep in de schulden, er dienden nog heel wat betalingsachterstanden te worden geregeld voor Kruijt en zijn vrouw konden vertrekken.²⁹

Nadat in 1851 diaken Cornelis Pieterszn van Zanen (1779-1851) was overleden, bleek hij (ongehuwd) vrijwel zijn gehele nalatenschap aan de kerk te vermaken. Hierdoor was het mogelijk om in 1853 een nieuwe stenen voorgevel te laten bouwen en de kerk verder te herstellen. Het ontwerp was van de hand van architect J.V. Lankelma uit Purmerend, een nog jonge architect die was gehuwd met de halfzus van een van de diakenen. Het werd een voorgebouw met catechisatie- en vergaderkamers in neogotische trant.

In 1862 werd de kerk van binnen gerestaureerd.

In 1923 kwam er elektrische verlichting in het gebouw.

Zeven jaar later werd de oude preekstoel vervangen door het huidige podium. Ook het zand op de vloer verdween nu.

²⁵ Hartog, J. Leerrede ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Noordervermaning.

²⁶ Hartog, J. Leerrede ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Noordervermaning.

²⁷ In de loop van de 18^e eeuw zou deze versiering weer verdwijnen als bouwstijl. Zie Janse, H. (1968). *Houten huizen. Een unieke bouwwijze in Noord-Holland*, p31-34.

²⁸ Hartog, J. Leerrede ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Noordervermaning.

²⁹ Rapport H.F. Jantzen over Westzaan, 1946.

Het interieur met de preekstoel uit 1930 en het Van Dam-orgel uit 1875.

In januari 1940 ontsnapte het kerkgebouw opnieuw ternauwernood aan brand.

Al eind 19e eeuw was er samenwerking tussen de Waterlands Doopsgezinde Gemeente en de Westzaanse Fries Doopsgezinde Gemeente aan het Zuideinde. Vanaf 1930 werd gezamenlijk een predikant beroepen en in 1949 gingen beide gemeenten, gezien de financiële slechte situatie, samen. Uiteindelijk werd in 1964 het 150 zitplaatsen tellende kerkgebouw verkocht aan de Gereformeerde Gemeente Westzaan. Deze gemeente kerkte tot enkele 1951 in een kerkgebouw aan de J.J. Allanstraat 185, gebouwd in 1907 en tegenwoordig in gebruik bij de Christelijk Gereformeerde Kerk te Westzaan en (na een scheuring) enkele jaren in een verenigingsgebouwtje. Het plafond van de Noordervermaning, bespannen met doek, werd kort na de aankoop vervangen door een plafond van schrootjes.

Het orgel is in 1875 gebouwd door de firma L. van Dam & Zonen uit Leeuwarden. Het was in 1915 de eerste organistenpost van de later bekend geworden organist Cor Kee (1900-1997) uit Zaandam. In de jaren '20 speelde hier een jaar Han Hogewoud (1906-1994), later ook een bekende organist. Het orgel is in 1975 gerestaureerd door de firma De Jongh uit Lisse en daarbij uitgebreid met een pedaalstem.

12.2. J.J. Allanstraat 465

De voorgeschiedenis tot 1779

Op de plek van de huidige kosterswoning van de Noordervermaning is in elk geval al eeuwenlang bewoning. De eerste vermelding is al in 1628 te vinden, toen een zekere Willem Jacobszn hier woonde.³⁰ Hij moet het pand hebben laten bouwen óf er zijn komen wonen na 1614. Aardig om te vermelden is dat Willem Jacobszn in 1633 zijn huis en erf als onderpand gebruikte voor een lening: *"Comp. Willem Jacobsz, wonend in de Krabbelbuurt die bekende schuldig te wezen aan Dirck Cornelis Meij (...) te Assendelft een jaarlijkse losrente van vijf (...) beloofde voor hem en sijne (...) bij houwe eere en sijn seecker Hypotheek op zijn huis en erf in de Krabbelbuurt belent ten noorden door Jannetje Jacobs (...) en ten zuiden door 't vermaen huijs."*³¹ De oppervlakte van het perceel was in 1628 13 roeden, omgerekend 175m². Dat komt aardig overeen met de oppervlakte van het pand J.J. Allanstraat 465 in 1827 (kadastrale sectie B517), namelijk 1,78 are, ofwel 178m².³²

Het lijkt erop dat Willem Jacobs vóór 1649 zijn huis en erf heeft verkocht aan een zekere Jannetgen van Spijck. Het verpondingsboek van laatstgenoemd jaar geeft de volgende namen (in volgorde van zuid naar noord): *"Jannetgen van Spijck sijn werff 13r, Neel Willems die ½ werff 21r, Jannetgen Jacobs haar werff 42r, Claes Claes Backer die ½ werff 21r (noch die werff van Roel Arisz 49r), Aris Sijbertsz sijn werff (1654 weder aan Piets³³).* Jannetgen van Spijck is vermoedelijk geen vrouw maar een man geweest, omdat over *"sijn"* wordt gesproken.

³⁰ OA-0126, inv.437 (Maatboek 1628) achterin; Heermans, schrift XXXVI, p2839.

³¹ ORA-008, inv. 1575, folio 44v; Heermans, schrift XXXVI, p2841.

³² Heermans, N., schrift XXXVI, p2839-2848; kadastrale legger 112

³³ Laatstgenoemde plek is J.J. Allanstraat 471, ook al in 1628 door Aris Sijbertsz bewoond en in 1654 eigendom geworden van Pieter Pieterszn Piets. In 1661 werd het pand weer doorverkocht, in 1720 werd het huidige pand gebouwd waarin eeuwenlang een bakkerij gevestigd is geweest.

Tussen 1646 en 1682 moet Van Spijck het huis en erf hebben verkocht aan Maarten Claeszn Gorter. Deze is tot na 1695 eigenaar geweest. Wie de eerste helft van de 18^e eeuw hier woonde, is niet duidelijk. Pas vanaf 1761 is dat weer bekend, namelijk Pieter Adriaanszn Teer.³⁴

Overigens werd in die tijd in de omgeving van de Noordervermaning veel nieuw gebouwd. Allereerst pal naast de Weelsloot J.J. Allanstraat 471 anno 1720. Na branden op 6 juli 1737 en 25 juli 1741 verrees in 1744 J.J. Allanstraat 382, in 1757 werd J.J. Allanstraat 386 gebouwd.³⁵ Het huis naast de pastorie, J.J. Allanstraat 469, werd gebouwd rond 1780. J.J. Allanstraat 384, iets meer oostwaarts (inverdan), dateert uit 1825 en nummer 378, meer richting het zuiden, is een pand uit het laatste kwart van de 17^e eeuw.

Terug naar Pieter Teer. Hij verkocht op 25 maart 1779 “een huis en erf aan en bewesten de weg in de Krabbelbuurt, belent ten zuiden de Waterlandsche Doopsgezinde gemeente, ten noorden Cornelis Joosten” voor f1075,- aan Jacob Jacobszn Kruijt.

De familie Kruijt-Bruijn

Kruijt en zijn vrouw Neeltje Bruijn behoorden tot de “upper ten” in Westzaan in de 18^e eeuw. Hij stamde uit een familie van reders en zeilmakers, oorspronkelijk afkomstig uit Katwijk aan Zee. Zijn opa Heijndrik Jacobszn Kruijt werd in 1668 geboren aan boord van een schip dat op de terugweg was van een reis naar Indië. Die werd reder van beroep. In de zomer van 1697 kwam deze Heijndrik naar Westzaan en huwde met Grietje Hoofd, dochter van de zeildoekfabrikant Jacob Claaszn Hoofd uit Westzaan. Zij kregen een zoon met de naam Jacob (1698-1755), de vader van “onze” Jacob junior. Laatstgenoemde werd in 1753 van beroep zelfstandig papierproducent in de Krabbelbuurt met molen Het Huis Assumburg. Datzelfde jaar kocht hij daar tegenover aan de westkant van de weg het huis J.J. Allanstraat 375-377-379, waar hij met zijn vrouw ging wonen. Het pand J.J. Allanstraat 465 zal dus hoogstwaarschijnlijk direct vanaf 1779 zijn verhuurd.

In 1760 werd de zaak uitgebreid met de aankoop van papiermolen De Pronker aan het Zuideinde. Daarna kocht Jacob Jacobszn Kruijt van zijn moeder molen “De Ruijter” aan en in 1778 papiermolen “De Witte Dolfijn” vlak bij de eerste molen. In datzelfde jaar trad Jacobs’ zoon Jan Kruijt (1750-1785) toe tot de directie. Ze waren met vier molens toen de grootste papierproducenten van de Zaanstreek. Naast de twee eerstgenoemde huizen hadden zij nog een huis bij molen Het Huis Assumburg aan de oostkant van de weg, een pand bij molen De Roggebloem en een woning bij molen De Ruiter.

Verkoop van de “huur-pastorie” naast de Noordervermaning aan de gemeente

Jacob Jacobszn Kruijt overleed echter enkele jaren na de aankoop van het huis naast de Noordervermaning; in 1785. Zijn vader Jacob senior overleed in het jaar daaropvolgend, in 1786. Neeltje zette de zaak nog één jaar voort, maar op 15 oktober 1787 overleed ook zij. In de inventaris van haar nalatenschap, opgesteld op 4 januari 1788, staat als één van de vijf (!) woningen: *“Een huis en erf in de Krabbelbuurt aan en bewesten de weg, belend ten zuiden het predikhuis van de waterlandsch Doopsgezinde gemeente, ten noorden Jan Stolp. Door de predikant bewoond. Aan de Gemeente vermaekt.”*³⁶

De bouw van het huidige pand tussen circa 1780 en 1800

Het is niet duidelijk wanneer het huidige voorste deel van het huidige pand J.J. Allanstraat 465 is gebouwd. Op basis van de breedte van de vloer- en plafondelen en de dragende balken in het voorste deel van de woning wijzen op een datering van niet ouder dan circa 1800 maar op zijn laatst in 1827 (volgens het kadastraal minuutplan).

Het meest waarschijnlijk is dat het pand rond 1779 of 1780 door Kruijt is vernieuwd, mede voor de hand liggend omdat de naastgelegen woning óók uit 1780 dateert. Nieuwbouw na 1786 is ook minder aannemelijk omdat dominee Van Dokkum schreef in 1895: *“Toen een pastorie nodig bleek, vermaakte een zuster: Neeltje Bruijn, Weduwe van Jacob Kruijt, den 15den October 1787 alhier overleden, het nog naast deze kerk staande huis.”*³⁷ Daarmee lijkt hij niet te suggereren dat het pand na 1788 is vernieuwd maar al voordien.

De kelder onder de woning is echter mogelijk wel ouder, maar ook dat is moeilijk te zeggen. De plavuizen die op de vloer van de kelder liggen, werden namelijk wel tot rond 1900 gemaakt en bovendien kunnen materialen zijn hergebruikt. Sporen van een Zaanse smuiger zijn nog duidelijk te zien tegen de westelijke wand van het voorste deel van het huis.

³⁴ Heermans, schrift XXXVI, p2854.

³⁵ De eerste brand vernielde twee, de laatste zes huizen.

³⁶ OA-0014, inv.nr. 5495; Heermans, N., schrift III, p309.

³⁷ Dokkum, C.R. van. Leerrede over Johannes 10 vers 22a, gehouden den 20 oktober 1895 ter herdenking van het Tweehonderd-jarig Bestaan van het Kerkgebouw Der Waterlandsche Doopsgezinde Gemeente te Westzaan (Noord).

Bewoning door Willem Bruin tot 1826

Dominee Willem Bruin was vanaf 1786 degene die het pand bewoonde. Hij was een zoon van Jan Bruin en Neeltje Sas, geboren op 29 april 1759 en "uit zeer geringe stand" afkomstig.³⁸ Al op zijn 3^e belandde hij in het weeshuis van de Doopsgezinde gemeente in De Rijp. Hij zou timmerman en molenmaker worden, maar doordat hij zo'n taalkundige aanleg had, stimuleerde Doopsgezind predikant Pieter Hartman uit De Rijp hem op om theologie te gaan studeren. Daarnaast had Bruin een touwslagerij aan het Noordeinde in Graft-De Rijp. Deze was in zijn bezit gekomen door zijn huwelijk met Maartje Heijnis. Zij kregen onder meer twee zonen: Pieter Bruin (erfde de touwslagerij en was ook "vermaner") en Jan Bruin die theologie studeerde.

Hij schreef zelf over zijn komst naar Westzaan: *"Die verandering van Stand- en woonplaats viel nog voor in datzelves jaar 1786. Reeds den 28sten Augustus 1785 had ik, gelijk anderen, benevens mij genomineerd, in de Waterlandsche Doopsgezinde gemeente te Westzaan, op het verzoek van den kerkenraad eene commissie uit de Broederschap dier Gemeente, op mijn beroep gepreekt. Doch de beroeping viel toen op een ander uit. Nadat zijn eerw. weder naar elders beroepen was, werd ik in 1786 den 2den Augustus, aldaar beroepen. Na eenig beraad die beroeping aangenomen hebbende, nam ik, op den 17den September van dat Jaar, mijne Afscheid van de Gemeente op Wieringen, door eene Leerrede over Philipp3Vs27. Waarna ik, op den daaraan volgende 1sten October, tot den Dienst in de Gemeente te Westzaan, voor den middags, door den Weleerwaardigen Pieter van Dokkenburg werd ingezegend, welke bij die gelegenheid eene Leerreden hield over 1 Kor3 Vs 33. En des namiddags deed ik toen aldaar mijne Intrede, door een Leerreden, over Het Oogmerk van, en de Verplichting tot, den Openbaaren Godsdienst, naar Hebr 10 Vs 25, alleen de eerste zinsnede: Laat ons de onderlinge bijeenkomsten niet nalaaten. Het is op deze plaats dat onze tweede kind geboren is, en vervolgens al onze kinderen, tot heden, geboren zijn."*³⁹ Die kinderen waren: Neeltje, Grietje, Pieter, Guurtje, Jan Elizabeth en Trijntje.

Bruin is nog net opa geworden: zijn in 1825 getrouwde zoon Jan kreeg op 24 april 1826 samen met diens vrouw Martha Annes Wijtzes een zoon *"Te IJlst in Vriendsland"* die de naam van zijn opa krijgt.⁴⁰ Helaas meldt Bruin in zijn *"Aantekening mijner Levensbijzonderheden"* in de periode 1811 tot zijn overlijden niets over de pastorie die hij met zijn gezin in Westzaan bewoond. Hij overleed op 22 oktober 1826.

1828-1877: Dominee Jacob Hartog

Twee jaar later, in 1828 kwam Jacob Hartog als dominee naar Westzaan en moet toen de bewoner van de pastorie zijn geworden.

Jacob Hartog (1802-1894) is geboren in de Beemster als predikantszoon van Jan Hartog (1772-1840) en diens vrouw Wijntje Fok (1779-1838). Zijn vader was sinds 1794 predikant/leraar in Beemster en Oosthuizen en stamde af van een geslacht van Doopsgezinde leraren. Jacob was op 9 juli 1828 in De Rijp getrouwd met Cornelia Dirksdr Bek, aldaar geboren. In datzelfde jaar werd Hartog dominee van de Waterlands Doopsgezinde Vermaning op het Noord in Westzaan. Ze betrokken de pastorie naast de kerk.⁴¹ Ze kregen vier kinderen: Jan (1829-1904), Trijntje (1832-1917), Dirk (ca. 1836-1837) en Wijntje (1840-1922). Opmerkelijk, want in zijn rouwadvertentie staat tussen de naam van Jan en Trijntje nog G. Hartog-Honig (Utrecht).

Vergroting van de pastorie in 1856

Toen na het overlijden van diaken Cornelis Pieterszn van Zaanen (1779-1851) bleek dat hij, behoudens enkele uitzonderingen, zijn gehele nalatenschap aan de Waterlands Doopsgezinde gemeente te Westzaan vermaakte, gaven de diakenen gelijk aan dat van dit geld nodig de kerk en de pastorie dienden te worden hersteld. Ook kon dankzij deze erfenis eind 1852 het traktement van dominee Hartog worden verhoogd tot fl 200,- per jaar. De bouwzaken werden voortvarend aangepakt: in maart 1853 werd aan aannemer A. Francken opdracht gegeven de kerk te herstellen en een stenen voorgebouw met onder meer catechisatiekamers te bouwen. Al in juli van datzelfde jaar was het werk gereed.

Maar herstel van de laat 18-eeuwse pastorie liet heel wat langer op zich wachten. Op 3 februari 1855 lezen we in de notulen: *"Daar er door den Heer Hartog een verzoek gekomen is om deszelfs studeerkamer te laten vervwen, en ook met een zolder te voorzien, is besloten om zulks te doen bewerkstelligen."*⁴² Een klein begin van herstel was er, maar nog steeds bleef een grootscheeps herstel en uitbreiding van de pastorie achterwege. Eindelijk, ongeveer anderhalf jaar later op 5 juli 1856 schreef

³⁸ http://www.dbnl.org/tekst/aa_001biog03_01/aa_001biog03_01_0663.php.

³⁹ Bruin, W. (1811-1826). Aantekening mijner Levensbijzonderheden. In deze orde gebragt in het Jaar 1811, p8-9.

⁴⁰ Bruin, W. (1811-1826). Aantekening mijner Levensbijzonderheden. In deze orde gebragt in het Jaar 1811, p15-20.

⁴¹ In het bevolkingsregister 1850-1860 staat als adres nr. 256 genoemd, vanaf 1861 staat structureel 257 voor de pastorie (wijkregister 1886 spreekt ook over 256 (kerk) en 257 (pastorie)).

⁴² Ik ga er vanuit dat deze studeerkamer zich in de pastorie bevond en niet in de kerk.

de secretaris: *“Daar bij voortduring door den Leeraar dezer gemeente verzoek is ingeleverd om eenige verandering aan den Pastorie, waarop besloten is om W. Bruin een begroting (...) op te maken ten einde eene verlenging aan dezelve te komen, waarop den volgende Zondag met hem gesproken is en opgegeven f [niet ingevuld] waartoe ook dadelijk besloten is.”* Helaas ontbreken daarna over een periode van ongeveer 13 jaar de notulen, maar de vergroting van de pastorie zal in 1856 hebben plaatsgehad. Het pand heeft daarbij bijna de dubbele lengte gekregen.⁴³ Duidelijk is een verschil in gebruikte materialen te zien tussen het voorste en achterste gedeelte van de woning. Ook alle kozijnen moeten toen zijn vernieuwd en hoogstwaarschijnlijk zijn toen in de zuidgevel tuindeuren aangebracht (deze zaten er in elk geval in 1890).

In de kadastrale leggers werden echter de wijzigingen aan kerk en pastorie pas vastgelegd in (kadastraal dienstjaar) 1861: een *“vergroting der kerk”* en een *“vergroting der pastorie”*.

Op de kadastrale kaart van 1827 staat ook al een schuurtje met exact dezelfde afmeting. De huidige schuur is dus of minimaal voor 1827 gebouwd of nadien opnieuw gebouwd volgens de oorspronkelijke afmetingen. De westelijke (achter)wand van de schuur is in de 20^e eeuw vernieuwd.

In die tijd, van 1858 tot 1860, ondersteunde dominee Hartog de Fries Doopsgezinde gemeente toe die na het vertrek van dominee Verstege vacant was geworden.⁴⁴

Werkzaamheden in 1870

Op 30 maart 1870 werden de gebouwen van de *“Doopsgezinde gemeente te Westzaan op 't Noord”* door de diakenen bekeken qua staat van onderhoud. Pakhuis de Lelie (aan de Watermolenstraat), een woonhuis (J.J. Allanstraat 366-368) en de *“Pastorie”*. Daarover wordt opgemerkt: *“De beider woonkamers moeten worden geschilderd en behangen terwijl het eene vak der zolder moet worden geplamuurd. Om het gevorderde jaargetijde wordt de Secretaris opgedragen dezer laatste zaak aan den schilder Jan van Waerdt op te dragen opdat dezen ten spoedigsten een aanvang kan maken.*

De vrouw van dominee Hartog, Cornelia, overleed op 5 maart 1872.

De laatste jaren van dominee Hartog

Vier jaar later ging Hartog met emeritaat, nadat hij de gemeente bijna een halve eeuw had gediend! Op 7 oktober 1871 had hij namelijk met de kerkenraad een contract ondertekend dat hij tot zijn 70^e predikant zou blijven, mits zijn gezondheid hem niet in de steek liet. In het vervolg ontving hij jaarlijks een honorarium van f600,-, zijn leven lang.⁴⁵

Hartog kocht nu, in 1876 het huis tegenover de Vermaning en de pastorie: J.J. Allanstraat 382. Hij kocht het van koopman Jacob Cornelis Avis (die ook eigenaar van J.J. Allanstraat 467-471 was geweest!).⁴⁶

Op 10 januari 1894 overleed Hartog op 87-jarige leeftijd. In maart bedankte de familie Hartog de diakenen nog voor alles wat zij de dominee hadden gegeven *“waardoor hij in de mogelijkheid was, wat het finantieele punt aangaat een onverzorgde oude dag te mogen hebben.”* Ze zullen toch wel “onbezorgde” hebben bedoeld... Hartog's tweede kind, dochter Trijntje, woonde nog bij hem thuis en ging daarna bij haar jongste zus Wijntje en haar zwager Meindert Albertszn Buijs (houtkoper) en hun twee kinderen inwonen. Zij woonden op het huidige Zuideinde 81.⁴⁷ De kinderen van Hartog verkochten het huis van hun vader aan Johannes Jacobus Allan (1862-1933), degene naar wie de straat in 1939 is genoemd.

*“Jacob Hartog behoorde tot de zoogenaamde ‘ongestudeerde’ predikanten, d.i., hij had, gelijk velen zijner tijdgenooten, geen academische opleiding genoten. Maar bij oudere leeraars kon degelijke en praktische kennis worden opgedaan. Hij had acht jaar onderwijs gehad van Ds. Persijn in de Rijp en werd in Sept. 1828, na voldoende examen en gunstig beoordeelde proefpreek, tot proponent bij de A.D.S. aangesteld. Spoedig kreeg hij een beroep naar de gemeente te Westzaan op het Noord, waar hij tot 1876 een zeer geacht leeraar was.”*⁴⁸

⁴³ Een enkelvoudige Zaanse woning was circa 12 meter lengte, de huidige woning is ongeveer 17,5m lang. In 1855 was de studeerkamer van de dominee geveerd en voorzien van een zoldering. Niet helder wat er met die zoldering wordt bedoeld.

⁴⁴ GAZ, collectie Honig (PA-0451), inv.nr. 2980.

⁴⁵ KA-0013, inv.nr.? (tussen 560-599).

⁴⁶ Kadastrale leggers 178/7, 526/39, 1168/1 en 1581/1.

⁴⁷ Bevolkingsregister 1850-1860, folio 309. Bevolkingsregister 1862-1891, folio 542. Bevolkingsregister 1891-1919, folio B79 en folio, A105. Trijntje was sinds 1882 diakones, Wijntje sinds 1883 tot 1889.

⁴⁸ <http://www.genealogieonline.nl/doopsgezinden-in-het-groningse-westerkwartier/l679.php> noot 2.

Van links naar rechts J.J. Allanstraat 465, 469 en 471, even ten zuiden van de Weelbrug. Jacob Olie uit Amsterdam maakte deze foto in 1890. © Collectie GAZ, fotonummer 21.01991.

Bewoning door dominee C.R. van Dokkum

Halverwege 1876 kwamen de leden van de Waterlands Doopsgezinde gemeente voor het eerst in vergadering bijeen om te besluiten of zij een dominee gingen beroepen en zo ja welke. Hun toenmalige dominee J. Hartog was voorzitter van de vergaderingen. Uiteindelijk werd een 13-tal dominee's genoemd die recent hadden gepreekt. Daaruit werden er zes geselecteerd die

nogmaals "op proef" dienden te komen preken. Daar gingen diverse maanden mee heen, maar halverwege 1877 kon een viertal, een drietal en tot slot een tweetal worden gesteld. Uiteindelijk bleef dominee Van Dokkum over, die het beroep ook aannam. Hij was tot dan toe dominee van de Doopsgezinde gemeente in Edam.

Cornelis Roelof van Dokkum was geboren op 4 april 1847 in Amsterdam. Hij was ongetrouwd maar had wel een huishoudster (Jacoba Johanna Westbroek, geboren in 1835 in Amsterdam). De 30-jarige Van Dokkum was de eerste dominee van de Waterlands Doopsgezinde gemeente die had gestudeerd. Hij werd op 6 augustus 1877 in de burgerlijke gemeente Westzaan ingeschreven en ging in de pastorie naast de Noordervermaning wonen, inmiddels ontruimd door emerituspredikant Hartog.⁴⁹ In die tijd werd dit stukje van de toenmalige Krabbelbuurt, later J.J. Allanstraat, ook wel aangeduid als Kerkbuurt. Ondanks de vergroting anno 1856 werd rond 1880 over de pastorie van Van Dokkum opgemerkt: *"De pastorie hiertoe is het huis naast en benoorden de kerk vóór aan den weg. Hoewel van kleinen omvang is het vooral thans voor den leeraar C.R. van Dokkum, die ongehuwd is, ruimschoots voldoende."*⁵⁰

1889: Gezamenlijk predikant van de Fries en Waterlands Doopsgezinde gemeente

Op 6 oktober 1888 richtte de Fries-Doopsgezinde gemeente in de Zuidervermaning een brief aan de Waterlands Doopsgezinde gemeente in de Noordervermaning. Eerstgenoemde gemeente was al geruime tijd vacant en verwachtte dat dominee Van Dokkum spoedig naar Sneek zou vertrekken wegens een beroep uit die gemeente. In dat geval zouden beide gemeenten vacant zijn en de gemeente in Westzaan Zuid stelde dan ook voor om gecombineerd een dominee te beroepen, *"bizonder in den geest (...) van uwen tegenwoordigen Leeraar."* Van Dokkum vertrok echter niet naar Sneek en een jaar later beriep de Fries Doopsgezinde gemeente Van Dokkum óók als haar predikant, waarover verderop meer. Van Dokkum bleef echter voorsnog in de pastorie naast de Noordervermaning wonen.⁵¹

Verhuur van de voormalige pastorie tussen 1890 en 1913 en kosterswoning sindsdien

In 1890 werd de pastorie door de dominee verlaten en het pand verhuurd aan diverse gemeentelieden. Vanaf 1913 werd het oude kosterspand J.J. Allanstraat 467 niet meer als zodanig gebruikt. De oude pastorie werd als zodanig ingericht. In die tijd was de familie Stuurman koster. Vanaf 1935 was er een waarnemend koster; Pieter Bartolomeüs Meester (1879-1968) bewoonde de kosterswoning.

In 1937 werd Gerrit Smit (1893-?) koster, tot vermoedelijk in de jaren '50. Hij betrok toen ook het pand.

Nadat de heer Smit werd de heer Van 't Veer koster van de Noordervermaning.

Op zeker moment werd het voorste deel van de woning afgescheiden en verhuurd aan een tandartsenpraktijk, laatstelijk tandarts Wiersma.

In 1964 werd, samen met de Noordervermaning, ook de kosterswoning verkocht aan de Gereformeerde Gemeente. Van 't Veer bleef tijdelijk koster, tot voor hem vervangende woonruimte was gevonden. Ook was overeengekomen dat de tandarts zolang mocht blijven als hij zelf wenste.

In februari 1967 verhuisde de familie Van 't Veer. De woning werd gerestaureerd door timmerman Leen Glas. Daarbij werd een dakkapel aan de zuidkant van de woning gebouwd.

Hierna trok in december 1967 Leen Cornelis Stolk (1924-1981) in de woning, met zijn gezin. Leen was al tien jaar ouderling van de gemeente en nam nu ook het kosterswerk voor de Noordervermaning op zich.

Op 14 mei 1968 werd de kosterswoning Rijksmonument.⁵² Op 6 januari 1976 kreeg de Noordervermaning deze status.⁵³

⁴⁹ Bevolkingsregisters Westzaan 1861-1891, folio D542. Bevolkingsregister Westzaan 1891-1919, folio A213.

⁵⁰ Dekker, Evert Janszn. Geschiedenis van Westzaan.

⁵¹ [http://gameo.org/index.php?title=Westzaan_\(Noord-Holland,_Netherlands\)](http://gameo.org/index.php?title=Westzaan_(Noord-Holland,_Netherlands)).

⁵²

<http://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/php/main.php?cAction=show&cOffset=0&cLimit=25&cOBJnr=39983&oOrder=ASC>

Van links naar rechts J.J. Allanstraat 465, 469 en 471 in 2014.

Nadat de tandarts Wiersma per 1 september 1973 de woning had verlaten, is het voorste deel gebruikt als vergaderzaal voor de jeugdvereniging van de Gereformeerde Gemeente en tegenwoordig als kindercrèche.

De tuin en gang ten noorden en westen van de kosterswoning waren nog eigendom van de Verenigde Doopsgezinde Gemeente Westzaan gebleven en werden in de jaren '70 en '80 verkocht aan onder andere de toenmalige eigenaar van J.J. Allanstraat 467.

In de periode 1978-1979 is er timmerwerk aan de voorgevel van de woning uitgevoerd en zijn diverse noodreparaties verricht, in afwachting van een rijkssubsidie.

In 1983 is de achtergevel van de woning gerestaureerd en kort daarop ook het inwendige aangepast. Een aanvankelijk restauratieplan, opgesteld door architect Valk, bleek echter te duur. Weliswaar is na afloop in 1984 nog rijkssubsidie toegekend aan de verrichtte werkzaamheden.

Na deze restauratie kwam de familie H. Meijer uit Zaandam als koster. In 1993 zijn de tuindeuren, aangebracht vóór 1890 en zeer vermoedelijk in 1856, weer vervangen door ramen. In 2013 heeft de heer Meijer het kosterswerk beëindigd en is hij met zijn vrouw verhuisd. Sindsdien wacht de woning op restauratie.⁵⁴

12.3. J.J. Allanstraat 467, 469 en 471

Een 17^e-eeuwse bakkerij aan de Weelsloot

Eind 16^e of begin 17^e eeuw zijn aan de zuidkant van de Weelsloot de panden J.J. Allanstraat 471 verzezen. Deze werden al in het verpondingsboek van 1628 genoemd. Het meest noordelijke pand werd het eigendom van Claes Claeszn Bakker. Het was toen reeds een bakkerij, die op 7 mei 1654 werd gekocht als een huis en erf met bakkersgereedschappen in de Crabbelbuijrt door Pieter Pieterszn Piets. Deze woonde toen aan de Overtoom en was mogelijk dezelfde als de in 1617 in archivalia voorkomende hennepklopper Pieter Pieterszn. Piets was kort tevoren ook eigenaar geworden van het naastgelegen erfje van Roel Ariszn en dat van Aris Sijbertszn.⁵⁵ Eén van beide is vermoedelijk de plek van J.J. Allanstraat 469.

Piets was getrouwd met een zekere Aeff Pieters en zal de bakkerij verhuurd hebben, hij bleef zelf tot zijn overlijden aan de Overtoom wonen.

Enige tijd later verkocht hij J.J. Allanstraat 469 aan een zekere Neel Willemsdr. Dit blijkt uit de verkoopakte van de bakkerij zeven jaar na de aankoop, op 9 mei 1661. De erfgenamen verkochten namelijk *“een hujs en erff bij de Zuijer Groote Weel belent ten zijden Neel Willemsdr ten noorden de Weelsloot”* aan Goosen Helmichsz Backer uit de Middel.⁵⁶

Verbouwing van de bakkerij J.J. Allanstraat 471 begin 19^e eeuw en verkoop in 1833

Zo'n anderhalve eeuw later, in 1832, waren de panden J.J. Allanstraat 469 en 471 samen bakkerij en woning. Kadastraal sectienummer was B518. Erachter was inmiddels een pakhuis op kadastraal

Vanaf de Weelsloot zicht op de westgevel van J.J. Allanstraat 467 en rechts de Noordervermaning, dit alles geschilderd door Willem Jansen omstreeks 1940. © Collectie GAZ, fotonummer 31.00743.

http://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/php/main.php?cAction=show&cOffset=0&cLimit=25&cOBJnr=39982&oOrder=ASC&cLast=1&oField=OBJ_RIJKSNUMMER&sCompMonNr=39982&sCompMonName=&sStatus=&sProvincie=&sGemeente=&sPlaats=&sStraat=&sHuisnummer=&sPostcode=&sFunctie=&sHoofdcategorie=&sSubcategorie=&sOmschrijving=&ID=0&oField=OBJ_RIJKSNUMMER

⁵³

http://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/php/main.php?cAction=show&cOffset=0&cLimit=25&cOBJnr=39982&oOrder=ASC&cLast=1&oField=OBJ_RIJKSNUMMER&sCompMonNr=39982&sCompMonName=&sStatus=&sProvincie=&sGemeente=&sPlaats=&sStraat=&sHuisnummer=&sPostcode=&sFunctie=&sHoofdcategorie=&sSubcategorie=&sOmschrijving=&ID=0&oField=OBJ_RIJKSNUMMER

⁵⁴ Tanger, J. Bewaard en Vermaand. 125 jaar Gereformeerde Gemeente Westzaan, p251-255, 281-282, 286, 313, 413.

⁵⁵ GAZ, ORA Inv. 1581, fol63v/Heermans XXXVI,p2840.

⁵⁶ GAZ, ORA Inv. 1583, fol16v/Heermans XXXVI,p2837

Oprechte Haarlemse Courant, 20 juni 1833.

sectienummer B519. Alle drie de gebouwen waren eigendom van Dirk Louwen. De bakkerij J.J. Allanstraat 471 werd begin 19^e eeuw *“aanmerkelijk vernieuwd en gemoderniseerd”* en in 1833 verkocht met het bijbehorende erachter staande *“Luchthuis-Pakhuis, (waarin berging oor 25 a 30 Lasten Zaad) en een Zaagzel Schuur”*, nu J.J. Allanstraat 467, aan Jacob Corneliszn

Avis (1812-1868) die het zal hebben verhuurd. Hij woonde zelf namelijk op Kerkbuurt 13 en bezat diverse gebouwen en percelen in het dorp, al dan niet samen met zijn broer Cornelis. Beiden waren directeur van de Blauwselfabriek op J.J. Allanstraat 266.

**** Op Zaterdag den 6^{den} Julij 1833, des 6 ure, zal men te Westzaan in de Herberg ten overstaan van den aldaar residerende SLAGTER, presenteren te verkoopen: Een en sedert weinige jaren geleden aanmerkelijk en gemoderniseerd HUIS en welbeklante en staande WITTE- en ROGGEBROODS-BAGETEEND No. 304, met deszelfs Erf en Gevepen, en het daarbij en apart staande Luchthuis, (waarin berging voor 25 a 30 Lasten een Zaagzel Schuur, staande en gelegen te**

Verbouw van het pakhuis tot woning J.J. Allanstraat 467 door de familie Avis

Omstreeks 1840 kwam de bakkerij, het naastgelegen woonhuis en het pakhuis in handen van Pieter Dignumszn Avis (1809-1869), zoon van Dingenom Corneliszn Avis (1772-1852) en Aafje Crock (1771-1835), die in 1842 het pakhuis verbouwde tot woning (J.J. Allanstraat 467) en de bakkerij met de daar ten zuiden van staande woning (J.J. Allanstraat 471 en 469) verkocht aan bakker Roelof Witkamp. Daarover verderop meer.

Opmerkelijk is dat Avis volgens het bevolkingsregister in de periode 1850-1860 niet blijkt te wonen in het voormalige pakhuis dat als adres gemeentenummer 260 krijgt (het had eerst gemeentenummer 305 als adres, vanaf 1886 omgenummerd in Wijk E118) maar op gemeentenummer 259 (hernummerd in Wijk E122, J.J. Allanstraat 469-471). Gemeentenummer 260 werd verhuurd aan Barend Overdijk en Trijntje Koomen en hun gezin. Na hun verhuizing naar Zaandijk in de jaren '50 of '60 woonden op gemeentenummer 260 Willem Heijnis en diens vrouw Aafje Kok en hun kinderen.

In 1871 werd de woning J.J. Allanstraat 467 publiekelijk verkocht waarna het werd aangekocht door de Waterlands Doopsgezinde Gemeente en werd het in gebruik genomen als kosterswoning.⁵⁷

Koster Jan Stuurman

Rond 1882 was Jan Stuurman (1839-1919) koster van de Noordervermaning geworden.⁵⁸ Hij had al eerder, vóór 1876 en mogelijk dus direct in 1871, samen met zijn gezin in het huis ten noordwesten van de huidige kosterswoning, namelijk J.J. Allanstraat 467, betrokken. Van beroep was Jan timmermansknecht, later timmerman, het kosterswerk deed hij er dus naast. Hij was één van de vier kinderen (Hendrik, Dirk en zijn jongere broertje Aris) van metselaarsknecht Hendrik Hendrikszn Stuurman en Aafje Dirksdr Kopjes. Zij waren geboren op J.J. Allanstraat 265, broer Hendrik zou deze boerderij later voortzetten en ook lange tijd diaken zijn. Hun vader was hoogstwaarschijnlijk voorzanger van de gemeente rond 1850. In 1854 was Jan (toen 15 jaar oud) al wees. De inboedel en het vee was aan het Doopsgezinde gemeente geschonken, die dit op 27 april weer verkochten. Dat gebeurde regelmatig bij gemeenteleden.⁵⁹

Jan's vrouw Louiza overleed op 8 oktober 1876 op 32-jarige leeftijd in het huis bij de Noordervermaning. Jan bleef achter en trouwde kort daarop met Frosina Kit (1842-1925). Zoon Hendrik trouwde op 24 april 1889 in Westzaan met Trijntje Schoen, dochter van Simon Schoen en Geertje Zwikker. Ze hadden weinig huwelijksgeluk; Trijntje overleed al binnen een jaar op 5 maart 1890. Ze woonden toen op de Nieuwe Zijde (het stukje huidige Kerkbuurt tussen de Grote Kerk en het begin van het Weiver). Hendrik trok daarop weer bij zijn vader in.⁶⁰

Op 1 augustus 1890 verzocht koster Stuurman aan de diakenen van de Waterlands Doopsgezinde Gemeente of hij een stal bij zijn kosterswoning (inmiddels omgenummerd van gemeentenummer 260 in Wijk E118 en rond 1920 zou het hernummerd worden naar Wijk E101) mocht bouwen. Zijn nu weer inwonende zoon was namelijk veehouder (naast zijn timmerwerkzaamheden) en een stal dicht bij de woning is dan wel ideaal. Hij was nu ver van zijn vee verwijderd... Maar de diakenen deelden die zienswijze niet; zij achtten een stal zo dicht bij de kerk en de pastorie (die enkele maanden later door dominee Van Dokkum verlaten zou worden) niet ideaal.⁶¹

⁵⁷ In de notulen over die jaren is hierover niets aangetroffen.

⁵⁸ KA-0013, inv.nr. 557.

⁵⁹ KA-0013, inv.nr. 534, OA-0015, inv.nr. 17.

⁶⁰ Bovendien worden in het Wijkregister 1899 zowel de naam van Jan Stuurman als Hendrik Stuurman als opeenvolgende bewoners genoemd.

⁶¹ KA-0013, inv.nr. 536.

Op 1 maart 1907 verzocht Jan Stuurman zijn kosterschap te mogen beëindigen. Hij was 25 jaar koster van de gemeente geweest *“en verzoekt wegens voordurende ongesteldheid ontslag”*. Daarop verzocht H. Stuurman de plaats van zijn vader te mogen innemen wat werd goedgekeurd want Stuurman jr. had al 15 jaar de plaats met en voor zijn vader vervuld. *“Besloten werd J. Stuurman een pensioen van f5,- per week te geven, terwijl H. Stuurman werd aangesteld op dezelfde conditiën als zijn vader was aangesteld. De indiensttreding der nieuwe koster zou zijn 3 maart. Het aanvangslaaris f5,- per week.”* Enkele maanden later, op 3 oktober, trouwde de toen 40-jarige Hendrik Stuurman met zijn schoonzus Hilgonda Schoen. Een dag later vroeg Stuurman junior om *“eenige reparatie en verbetering aan zijn woening. Deze werden noodzakelijk gewenscht geacht.”* Hij was timmerman dus moest die verbeteringen zelf aanbrengen, alleen het materiaal en het schilderswerk werd door de kerk betaald. In september 1908 was het werk gereed en het was zo naar de zin van de diakenen, dat ze alsnog besloten de helft van de *“duurzaam bestede tijd”* van Stuurman te vergoeden.⁶²

De verdere geschiedenis van de voormalige kosterswoning J.J. Allanstraat 467

In 1913 gingen Hendrik Stuurman en zijn vrouw in de voormalige pastorie wonen, huidig J.J. Allanstraat 465. Dit pand was als kosterij veel praktischer dan J.J. Allanstraat 467. Wel bleef Stuurman de (timmermans)werkplaats bij laatstgenoemd huis gebruiken. Nu werd J.J. Allanstraat 465 kosterswoning, wat het tot de dag van vandaag is gebleven.

Na verhuizing van Frosina Kit naar nr 465 na het overlijden van haar man in 1919, ging Hermanus Jan Slinger (1890-?) in de voormalige pastorie wonen. Hij was chauffeur.

We weten dat in de oude kosterij, J.J. Allanstraat 469 in 1930 Jan Huiger woonde.⁶³ In 1935 werd de huishuur van de oude kosterswoning verhoogd tot f 3,20 per week in verband met het aanleggen van gas.

Pas in 1983 verkocht de Doopsgezinde Gemeente van Westzaan het pand aan de familie J. Steinz-Volkers, ongeveer een jaar later werd M.C.J. in der Riede eigenaresse.⁶⁴

De geschiedenis van de bakkerij J.J. Allanstraat 471 en zuidelijke woning J.J. Allanstraat 469 vanaf 1842

Terug naar de beide 17^e-eeuwse woningen aan de weg, die Pieter Dignumszn Avis in 1842 verkocht aan bakker Roelof Witkamp.

Witkamp verhuurde het woonhuis, in die tijd aangeduid als gemeentenummer 259 aan (opvallend genoeg) de voormalige eigenaar Pieter Avis met zijn tweede vrouw (sinds 1845) Aafje Troostheiden (1822-1866). De andere kant werd door Witkamp in de jaren '50 van de 19^e eeuw verhuurd aan Hendrik Scheltes en diens vrouw Grietje Klaver en na zijn overlijden in 1850 en haar verhuizing verhuurde Witkamp dit aan een broer van Pieter Avis, namelijk Dirk Avis (1800-1879), die hier kwam wonen met zijn dochter Maria Helena (1836-1893). In de tweede helft van de jaren '50 verhuisden deze naar het tegenover gelegen J.J. Allanstraat 386 en werden Klaas Dirkszn Fraij (1836-1903) en Aafje Pietersdr Avis (1836-1891) (een nicht van de zojuist genoemde Maria Helena Avis) met hun kinderen huurders. Zij huurden tot in elk geval na 1860.

In 1875 gingen beide panden over in handen van zoon Jan Witkamp.

In 1886 (het jaar waarin het toenmalige gemeentenummer 259 werd gewijzigd in Wijk E122 voor het woonhuis en E122a voor de bakkerij) werd Floris Adriaanszn Wezel eigenaar. Hij woonde zelf ook daadwerkelijk op Wijk E122.

Elf jaar later, in 1897, werd Hendrik Barmmentloo (1851-1910) eigenaar. Hij verkocht in dat jaar enkele centiares grond van het perceel aan de bureu, de Waterlands Doopsgezinde gemeente. Barmmentloo woonde zelf in Wormerveer, de bakkerij in Westzaan werd verhuurd aan Dirk Corneliszn Kuijper en zijn zoon Cornelis Jurriaan Kuijper. Zij kochten de bakkerij in 1907. In 1912 werd de bakkerij verbouwd en een jaar later het zuidelijke pand J.J. Allanstraat 469 verkocht.

De bakkerij J.J. Allanstraat 471 vanaf 1913

Na de bakkers Kuijper (vertrokken naar Zaandijk) kwam in 1930 bakker Jan Vijzelaar uit Neck, die het pand vermoedelijk verhuurde aan Pieter Lammes, in datzelfde jaar gehuwd met Aaltje Temper, die in 1938 een verbouwing liet uitvoeren.

In 1942 werd Lammes eigenaar. Inmiddels was het adres van Wijk

J.J. Allanstraat, even ten zuiden van de Weelbrug, omstreeks 1920.
© Collectie GAZ, fotonummer 41.01109.

⁶² KA-0013, inv.nr. 538.

⁶³ Bevolkingsregister Westzaan, 1930.

⁶⁴ Kadastrale leggers 5457 en 5489.

E122 gewijzigd in Wijk E103 en vanaf 1939 gold het huidige adres.
In de tweede helft van de 20^e eeuw werd de functie van bakkerij na eeuwen beëindigd.
Daarna woonde hier de familie B.N. Ockeloen.
Huidige eigenaar B.C. Nieuwenhuijs heeft het pand begin 21^e eeuw fraai gerestaureerd.

De geschiedenis van J.J. Allanstraat 469 vanaf 1913

De bakkers Kuijper hebben na de verbouw in 1912 een jaar later de zuidelijke woning verkocht aan de firma D. & M. Grootes, de cacaofabrikanten die op J.J. Allanstraat 298-306 hun fabriek "De Paradijsvogel" hadden. Het pand werd verhuurd aan achtereenvolgens de gezinnen van Johannes Volland, Piet Kiet, Jan Schaap en Jan Hendrik Cooijman.

Rond 1920 wijzigde het wijknummer van Wijk E122 in Wijk E102.

In 1926 werd veldwachter Gerrit Bontekoe die zelf sinds 1907 op J.J. Allanstraat 385 woonde. De verhuur werd gecontinueerd. Eind jaren '30 woonde hier enige tijd het gezin van Jan Klomp en daarna dat van Pieter Bartholomeüs Meester die eerst daarnaast op J.J. Allanstraat 465 had gewoond.

Van 1942 tot 1943 was Pieter Melk eigenaar, daarna tot 1953 Jan Klomp en sindsdien Dirk Mulderij. Laatstgenoemde huurde het pand sinds circa 1940.